Slezská univerzita v Opavě

Filozoficko- přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

FILIP VANČO

Mgr.Art Jana Gombiková
teoretická bakalárska práca

Opava 2018

Slezská univerzita v Opavě

Filozoficko- přírodovědecká fakulta v Opavě
Institut tvůrčí fotografie

FILIP VANČO

Mgr.Art Jana Gombiková
teoretická bakalárska práca

Opava 2018

Odbor: Tvůrčí fotografie
Vedúci práce: doc. Mgr. MgA. Tomáš Pospěch, Ph.D.
Oponent: doc. Mgr. Josef Moucha

ABSTRAKT

Táto bakalárska práca mapuje pôsobenie fotografa, kurátora, galeristu a vydavateľa Filipa Vanča na slovenskej fotografickej scéne. Obsahuje jeho fotografické práce, popisuje jeho pedagogické pôsobenie na Škole umeleckých remesiel Josefa Vydru a Vysokej škole múzických umení v Bratislave. Zaoberá sa činnosťou galérie Photoport a popisuje Vančovu vydavateľskú činnosť - časopisy Park a Port no.21, a knižné edície Osobosti slovenskej fotografie a Súčasné umenie.

KĽÚČOVÉ SLOVÁ

Filip Vančo, Photoport, slovenská fotografia, kniha, pedagóg, vydavateľ

ABSTRACT

This bachelor thesis focuses on various initiatives of the photographer, curator, galerist and publisher Filip Vančo. It contains his photography work, describes his pedagogic carier at at the Josef Vydra School of Applied Arts in Bratislava and at the Academy of Fine Arts and Design in Bratislava. My work also introduces activities of Photoport gallery, and Vančo's publishing projects - magazines Park and Port no.21 and book editions Figures of Slovak photography and Contemporary Art.

KEY WORDS

Filip Vančo, Photoport, slovak photography, book, teacher, publisher

SLEZSKÁ UNIVERZITA V OPAVĚ
Filozoficko-přírodovědecká fakulta v Opavě
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení:	MgA. Jana GOMBIKOVÁ
Osobní číslo:	F130738
Studijní program:	B8204 Filmové, televizní a fotografické umění a nová média
Studijní obor:	Tvůrčí fotografie
Název tématu:	Filip Vančo
Téma anglicky:	Filip Vančo
Zadávající ústav:	Institut tvůrčí fotografie

Zásady pro vypracování:

Osobnosť Filipa Vanča je v slovenskom kontexte výnimočná, a to z viacerých dôvodov. Už od začiatku Vančovej tvorby bolo jasné, že na scénu prichádza autor s jasným názorom na fotografiu. Momentálne sa zdá, že Vančo svoju fotografickú kariéru už uzavrel, ale kto vie. Ťažiskom mojej práce sú hlavne jeho „nefotografické" aktivity. Vo svojej práci chcem ukázať, ako sa z Vanča - fotografa, postupne stáva jedna z najdôležitejších osobností slovenskej fotografickej scény - paradoxne nie ako umelec, ale ako pedagóg, kurátor, galerista a vydavateľ.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Photoport - L. Gavulová, J. Kovalčik, M. Pašteková, F. Vančo, Slovart 2009
Osobnosti slovenskej fotografie - Anton Podstrásky - A. Hrabušický, F.Vančo, Slovart, Slovenská národná galéria, Photoport, 2013
Osobnosti slovenskej fotografie - Viliam Malík - A. Hrabušický, F.Vančo, Slovart, Slovenská národná galéria, Photoport, 2013
Osobnosti slovenskej fotografie - Ján Galanda- A. Hrabušický, F.Vančo, Slovart, Slovenská národná galéria, Photoport, 2016
Osobnosti slovenskej fotografie - Ivan Matejko - A. Hrabušický, F.Vančo, Slovart, Slovenská národná galéria, Photoport, 2017
BA!! Miesta živej kultúry (1989-2016) - koncept a editori: Zuzana Duchová, Slávo Krekovič, Atrakt Art / Bratislava 2016, ISBN 9788097252809
Časopis Port no.21 - všetky čísla
Časopis Park
Fotonoviny 41/17 - Stredoeurópsky dom fotografie, 2017
Fotonoviny 13/15 - Stredoeurópsky dom fotografie, 2015 - rozhovor Braňa Štepánka s Filipom Vančom
Umenie pre verejny priestor (Zuzana Duchová, Filip Vančo), 22. 11. 2017
https://www.youtube.com/watch?v=3aRCy_OYAFM
https://dizajnkazdodennosti.sk/2014/04/14/ludia-filip-vanco/
https://www.literama.sk/sk/knihy/78373/photoport-lucia-gavulova-jozef-kovalcik-michaela-pastekova-filip-vanco
https://www.etrend.sk/clanky-autora/14307-filip-vanco.html
Autorský rozhovor s Filipom Vančom
Autorský rozhovor s Jánom Šipoczom
Autorský rozhovor s Barborou Haviarovou
Autorský rozhovor s Milotou Havránkovou

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Mgr. Tomáš POSPĚCH, Ph.D.**
Institut tvůrčí fotografie

Datum zadání bakalářské práce: **20. června 2018**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. června 2018**

prof. PhDr. Vladimír BIRGUS
vedoucí ústavu

V Opavě 20. června 2018

PREHLÁSENIE

Čestne prehlasujem, že túto bakalársku prácu som vypracovala samostatne a uviedla som všetku citovanú literatúru a zdroje, ktoré som použila.

SÚHLAS

Súhlasím so zverejnením v Univerzitnej knižnici Slezskej univerzity v Opave a na webových stránkach Institutu tvůrčí fotografie FPF SU v Opave.

POĎAKOVANIE

Ďakujem Filipovi Vančovi za jeho čas a ústretový prístup, doc. Mgr. MgA. Tomášovi Pospěchovi, Ph.D za vedenie práce, všetkým, čo mi poskytli rozhovor alebo fotografie, a Piotrovi Gąskovi za morálnu podporu. Ďakujem káve a cigaretám.

OBSAH

Úvod **8**

Autorská tvorba **10**

Škola úžitkového výtvarníctva Jozefa Vydru v Bratislave 10

Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave 11

Na voľnej nohe 14

Pedagogická činnosť **30**

Pedagóg na Škole úžitkového výtvarníctva Jozefa Vydru v Bratislave 30

Katedra fotografie na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave 30

Photoport **36**

40/50 slov 37

Grösslingova 21 38

Pražská 11 39

Rovniakova 4 41

Vydavateľská činnosť **50**

Časopisy **50**

Časopis Park 50

Časopis Port no.21 51

Knihy **67**

Photoport 67

Edícia *Osobnosti slovenskej fotografie* *68*

Anton Podstrásky 68

Viliam Malík 69

Ján Galanda 70

Ivan Matejka 70

Edícia *Súčasné umenie* *72*

Pub Art 72

Umenie nekúpiš 73

Záver **81**

Prílohy **82**

Štrukturovaný životopis 83

Odkaz pre mimozemšťanov 87

Akože diplomovky... 91

Zoznam výstav Photoportu 94

Použitá literatúra a zdroje **97**

Menný register **99**

ÚVOD

Osobnosť Filipa Vanča je v slovenskom kontexte výnimočná, a to z viacerých dôvodov. Už od začiatku Vančovej tvorby bolo jasné, že na scénu prichádza autor s jasným názorom na fotografiu.

Hoci som Vančove aktivity registrovala už predtým, osobne sme sa zoznámili až na Letnej fotoškole[1] v Liptovskom Mikuláši v roku 2010, kde Filip viedol jednu z dielní. Už vtedy ma zaujalo, akým spôsobom vedie svojich študentov, ako aj jeho nemilosrdný zmysel pre humor. Neskôr sa naše životné dráhy začali pretínať častejšie. Bol to práve Filip Vančo, ktorý ma povzbudzoval pri mojich fotografických začiatkoch, dalo by sa povedať, že práve vďaka jeho pomoci a podpore som sa dostala najprv na VŠVU a potom aj na ITF v Opave. Vďaka Filipovej podpore sme so spolužiakmi z VŠVU založili občianske združenie APART collective.

Kvôli svojej priamej povahe prišiel Filip Vančo neprekvapivo do konfliktu s mnohými svojimi kolegami, pedagógmi, či študentmi. Na druhej strane má však dar spájať. Dokáže okolo seba vytvoriť tvorivé prostredie, motivovať, povzbudiť, ale aj nemilosrdne skritizovať.

Hoci názory na jeho osobu sa z očividných dôvodov rôznia, jeho prínos pre slovenskú fotografickú scénu je už teraz nespochybniteľný.

Momentálne sa zdá, že Vančo svoju fotografickú kariéru už uzavrel, ale kto vie. Ťažiskom mojej práce sú hlavne jeho ,,nefotografické'' aktivity. Vo svojej práci chcem ukázať, ako sa z Vanča - fotografa, postupne stáva jedna z najdôležitejších osobností slovenskej fotografickej scény - paradoxne nie ako umelec, ale ako pedagóg, kurátor, galerista a vydavateľ.

[1] [1] Letnú fotoškolu organizoval v rokoch 1996−2013 Dom fotografie v Poprade. Pozostávala väčšinou z niekoľkých tematických dieľní pod vedením renomovaných domácich aj zahraničných lektorov. Jej lektormi boli okrem iného Jindřich Štreit, Aleš Kuneš, Lucia Nimcová, Kamil Varga, Milota Havránková, Pavol Breier, Tibor Huszár, Jozef Česla, Robo Kočan, Tomáš Pospěch... Okrem dielní sa v rámci Letnej fotoškoly konali prednášky a diskusie, portfoilo rewiew a prezentácie pre verejnosť. tematických dieľní pod vedením renomovaných domácich aj zahraničných lektorov. Jej lektormi boli okrem iného Jindřich Štreit, Aleš Kuneš, Lucia Nimcová, Kamil Varga, Milota Havránková, Pavol Breier, Tibor Huszár, Jozef Česla, Robo Kočan, Tomáš Pospěch... Okrem dielní sa v rámci Letnej fotoškoly konali prednášky a diskusie, portfoilo rewiew a prezentácie pre verejnosť.

Filip Vančo, fot. Eva Benková

AUTORSKÁ TVORBA

Filip Vančo vyrastal s fotografiou od malička. Jeho otec Miloš Vančo bol profesionálnym fotografom, takže fotografia a fotografovanie bolo od začiatku prirodzenou súčasťou Filipovho života. Systematickejšie sa fotografii začína venovať zhruba od dvanástich rokov. Po skončení základnej školy nastupuje v roku 1986 na *Školu úžitkového výtvarníctva Jozefa Vydru* (ŠUPka) odbor fotografia, do ročníka *Františka Tomíka*.

Škola úžitkového výtvarníctva Jozefa Vydru v Bratislave

Táto škola je najstaršou výtvarnou umeleckou školou na Slovensku a dodnes je pokladaná za jednu z najlepších. Je známa svojou tvorivou atmosférou a dobrými vzťahmi medzi študentami a pedagógmi. Od začiatku jej existencie sa v pozícii pedagógov vystriedalo množstvo osobností slovenskej a českej umeleckej scény. Medzi pedagógov patrili napríklad *Ľudovít Fulla, Mikuláš Galanda, Jaromír Funke, Ladislav Kožehuba, či Karel Plicka*. Od začiatku svojej činnosti sa škola snažila reagovať na akutálne potreby a trendy v oblasti úžitkového umenia. Štúdium na ŠUV je štvroročné, ukonečné maturitnou skúškou. V súčastnosti funguje na škole desať študijmných odborov - *propagačné výtvarníctvo, úžitková fotografia, propagačná grafika, konzervátorstvo a reštaurátorstvo, keramický dizajn, dizajn a tvarovanie dreva, ručné výtvarné spracúvanie textílií, kameňosochárstvo, dizajn - priemyslený dizajn a grafický dizajn*. Okrem *Fera Tomíka* v tom čase na odbore fotografie pôsobili ešte *Ján Strieš*, *Ján Krížik* a *Valéria Zacharová*.

Atmosféra a fungovanie školy Filipovi vyhovovalo a od začiatku mal dobré vzťahy s pedagógmi, ktorí sa neskôr stali jeho priateľmi. Ako fotograf je od začiatku pomerne vyprofilovaný, hoci sa jedná o študentské cvičenia, je jeho práca pozoruhodne konzistentná. Jeho práce sa nesú v duchu tradičného dokumentárneho prístupu, okoreneného humorom a drzosťou Filipovi vlastnou.

Jedna jeho z prvých, kľúčových sérií, bola **Obchodná**[2], ktorá vznikla v roku 1988 ako ročníkové cvičenie pod vedením Jána Strieša.

Ešte predtým, na jar roku 1988, však vznikla v podobnom duchu séria **1. máj**[3]. *1. máj* bolo ročníkové zadanie pedagóga Františka Tomíka. S touto sériou Filip Vančo neskôr získal prvú

[2] Obchodná ulica je v slovenskej dokumetnárnej fotografii pomerne reflektovanou témou vďaka svojej zaujímavej histórii a špecifickému charakteru. Ako ročníkové cvičenie ju okrem Šupky dlhodobo zadávajú aj na katedre kamery na Vysokej škole múzických umení. Vo svojej tvorbe sa jej systematicky venovali napríklad Juraj Bartoš alebo Ľubo Stacho, ktorý je aj autorom knihy Obchodná 1984−2014

[3] *Moju tému 1. máj robili študenti veľmi radi, lebo nemuseli ísť do sprievodu a niesť transparenty. Získal som na to od vedenia výnimku.* / z rozhovoru Juraja Mareca s Ferom Tomíkom pre magazín Dofoto / - http://www.dofoto.sk/2018/03/06/rozhovor-juraja-mareca-s-ferom-tomikom /

cenu na súťaži amatérskych fotografov *Amfo /Diafoto*. Vančo teda od začiatku svojej fotografickej tvorby inklinoval predovšetkým k reportáži a dokumentu.
V kontexte dnešnej doby je Vančov *1. máj* (1988) predovšetkým pomerne zábavnou sériou, v dave však cítiť napätie medzi jednotlivými skupinami. Všetci viac či skôr menej úspešne predstierajú, snažia sa skryť v dave. Vančo naoko ľahostajne mieri fotoaparát, ktorým demaskuje aj to, čo malo zostať skryté. Na svoj vek ponúka pomerne nekompromisný pohľad na prvomájový sprievod. Do finálneho výberu začlenil aj fotografiu štbákov, bezradne pozerajúcich do kamery. Podľa jeho vlastných slov touto fotkou trochu zariskoval, tajní policajti však našťastie nedokázali včas zareagovať. Za tento súbor získal neskôr *Cenu Socialistického zväzu mládeže* v súťaži *Maľba-kresba-grafika-fotografia*.

Ako svoju maturitnú prácu nafotografoval Filip prvú **Návštevu pápeža** (1990) na Slovensku. Hoci režim sa zmenil, téma zostala rovnaká - vzťahy medzi ľuďmi a prostredím, skupinky, iróna, kontrast medzi tým, čo na fotografii má byť a čo na nej naozaj je. Vančove fotografie z týchto udalostí sú viac ako reportážou - sú sociologickou štúdiou davu. Po páde režimu nastáva vytúžené uvoľnenie. Nútená uniformita zrazu mizne a na fotografiách sa objavujú rôznorodné skupinky - punkáči, Detvanci v krojoch, kňazi v taláročh. Vančo sa vyhýba romantizujúcemu pohľadu, namiesto toho si z tejto udalosti mierne uťahuje rovnako, ako v prípade 1. mája.
Vančo sa intuitívne zameriava na konkrétne homogénne - často uniformované - skupiny, vyskytujúce sa v dave, ktoré hodnotí svojim pobaveným pohľadom. Nuda, postávanie, akési vypadnutie z roly, ktoré vytvára zábavný kontrast medzi tým, čo vidíme, a tým, čo by sme po správnosti vidieť mali.

Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave [4]

Po maturite na *ŠUPke* sa Vančo hlásil na *FAMU*[5] na katedru kamery, neprijali ho však pre nedostatok talentu. Namiesto toho teda začal v roku 1990 študovať na novootvrenom oddelení fotografie na *VŠVU* v Bratislave, z ktorého sa neskôr stala samostatná Katedra vizuálnych umení. Zo začiatku bol na oddelení iba jeden ateliér, a to pod vedením Ľuba Stacha, neskôr v roku 1993 otvorila vtedy už Katedra vizuálnych umení druhý ateliér pod vedením Miloty Havránkovej, do ktorého Filip vzápätí po nezhodách so Stachom prestúpil. Ani s Milotou Havránkovou si však veľmi nerozumel.

Začínal som u Stacha, a k tomu som nemal žiadny rešpekt, aj keď som na začiatku k nemu nejaký rešpekt mal, tak ho veľmi rýchlo stratil. A Milota Havránková... s tou som si v podstate vôbec nesadol a nerozumel. Ja som prišiel zo ŠUPky naštartovaný, že už od 14 rokov viem, že

[4] viac o fungovaní katedry v kapitole Pedagogická činnosť - Katedra fotografie na VŠVU

[5] Filmová a televizí fakulta Akademie múzických umění v Prahe

chcem robiť fotku. A potom ma tá (vysoká) škola na dva tri roky výrazne zbrzdila.z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 21. 3. 2018/

Ja som bola taký typ, že som vlastne u ňho vypozorovala, skôr možno intuitívne, že on nie je tak úplne orientovaný len na tú dokumentárnu fotografiu, ale že má takú schopnosť všeobecne rozmýšľať o fotke, robiť aj úplne iné veci. Takže ja som bola tá, ktorá ho strašne chcela inšpirovať k tomu, aby skúšal vo fotografii aj niečo iné. Takže som ho tak ako smerovala, že veď rob všeličo možné, ale on chcel byť od začiatku strašne vyprofilovaný. /z rozhovoru s Milotou Havránkovou, Bratislava, 13. 6. 2018/

Filipovo štúdium na VŠVU sa teda od začiatku nesie v znamení nezhôd s pedagógmi, ktoré sa neskôr znova prejavili počas jeho pedagogického pôsobenia na katedre. Viac menej od začiatku štúdia bolo jasné, že prostredie novej katedry nie je pre Vanča to, čo hľadal.
Zo začiatku bol Vančo rozhodnutý pokračovať v dokumentárnej línii, vytýčenej ešte počas štúdia na ŠUPke. V duchu klasického dokumentu sa nesie jedna z jeho prvých vysokoškolských prác - séria **Dedina** *(1992)*, ktorá vznikla pod vedením *Jindřicha Štreita*[6]. Podobne ako v predošlých prácach, Vančo atribúty dediny ironizuje, vyhľadáva zábavné momenty, pracuje s kontrastom a viacerými plánmi.

V roku 1993 dostal Filip Vančo štipendium nadácie FOTOFO na projekt o **Petržalke**[7] (1993/94). Tento projekt však stal posledným, v ktorom sa Vančo ešte venuje klasickému dokumentu. Séria o Petržalke zobrazuje život na najväčšom slovenskom sídlisku na začiatku 90.rokov. Ani mesto, ani dedina, paneláky uprostred rozľahlých trávnatých plôch. Deti, skrývajúce sa v zákutiach rozostavaného sídliska. Ľudia, učiaci sa žiť v tomto pre človeka ešte stále novom prostredí. Dynamické kompozície pracujúce s viacerými plánmi, irónia, kontrast. Klasická fotografia v najlepšom slova zmysle. Rozhodujúci moment, alebo, v prípade tohto obrovského sídliska, skôr čakanie naň.
V roku 1993 získal Filip Vančo druhé miesto na súťaži *Images of Europe* (Amsterdam, Holandsko) za portréty mladých anarchistov.

Nakoniec však predsa len vo Filipovej tvorbe prichádza odklon od klasického dokumentarizmu. Zlomovým momentom sa stala trojmesačná stáž na *Nottingham Trent university v Anglicku* v roku 1994.
Počiatky tohto pre Vanča nového prístupu sa však dajú vysledovať už skôr. Jedna z prvých fotografií - *BOZK*, ktorá bola neskôr zaradená do tohto súboru, vznikla už počas krátkeho

[6] Jindřich Štreit pôsobil na škole ako externý pedagóg v rokoch 1990−1993

[7] Najväčšie slovenské sídlisko - bratislavská Petržalka, je (rovnako ako Obchodná ulica) už od svojho vzniku až dodnes častým námetom v slovenskej dokumentárnej fotografii. Z mladšej generácie ju fotografovali napríklad Viktor Szemzó, Juraj Fifík, Juraj Chlpík, Jaroslav Žiak.

pobytu v Paríži, počas spoločnej výstavy na *Cultures photographiques na Université de Paris*, v roku 1993.
Počas tvorivého pobytu v Nothinghame sa Filip po prvýkrát dostal do situácie, kedy nemal danú tému, ktorú by fotografoval. Spolu s pobytom v cudzom prostredí vyústila táto situácia do toho, že definitívne opustil klasický dokumentárny prístup a začal sa naplno venovať subjektívnemu dokumentu.

Tam už je odklon od toho, že zaznamenať nejakú akciu, alebo vypovedať o nejakej udalosti. Bolo to skôr o mojom prežívaní a o mojich subjektívnych pocitoch. A to bol taký dosť veľký zlom, že tam mi ako keby ten dokument, tá klasická reportáž prestala stačiť, a potreboval som, alebo mal som pocit, že by som sa mal posunúť niekde inde. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 10. 1. 2018/

Záznam situácií vymenil Filip za záznam pocitov. Vo fotografiách z tohto obdobia vládne akési romantické bezčasie. Neskôr do tejto série zaradil aj fotografie z Bratislavy, Terstu, či Paríža. Už viac nebolo dôležité čo, ale ako. Z tejto série pochádzajú jedny z jeho najsilnejších a aj najčastejšie publikovaných fotografií. Objavujú sa fragmenty, subjektívne výseky reality, ktoré však častokrát dokážu povedať viac ako klasická dokumentárna fotografia. Dôležitú úlohu však stále zohráva akási objektívna krása. Realita ako sen, zvnútornené vnímanie, postavy ako nemé figúry z filmu, plynúceho vo vnútri vedomia. Po vizuálnej stránke je patrný vyplyv Ralpha Gibsona, Vančo však fragmenty využíva skôr na vyjadrenie subjektívnyh pocitov.
V tomto období však Filip stále kládol dôraz na dokonalú technickú fotografiu. Výsledné zväčšeniny z kinofilmu sú bohaté na poltóny a dokonale technicky zvládnuté. Absencia farby dodáva fotografiám istú abstraktnosť a univerzálnosť, ktorá je v rámci tohto súboru kľúčová. Nastáva výrazný posun k výtvarnejšej polohe fotografie. Týmto súborom sa Vančo definitívne vyhranil voči klasickému dokumentu a stal sa jedným z kľúčových autorov subjektívneho dokumentu, ktorý na začiatku 90. rokov ešte nebol na Slovensku veľmi populárny.

Súbežne s prácou na dokumentárnom súbore sa Filip venoval aj portrétnej štúdiovej fotografii. V roku 1995 odchádza na popud Miloty Havránkovej, ktorá tam v tom čase učila, na polročný študijný pobyt na pražskú FAMU, kde sa začína venovať inscenovanému portrétu.
Portréty fotografoval Vančo na veľký formát. Vyberal si hlavne svojich priateľov[8], z mnohých z nich sa neskôr stali výrazné osobnosti svojoej generácie. Tieto portréty boli neskôr použité v časopise Park, a neskôr tvorili aj gro jeho magisterskej práce v ateliéri Miloty Havránkovej.

[8] Medzi portrétovanými je karikaturista Shooty (Martin Šútovec), režisér Eduard Kudláč, speváčka Živých kvetov a spisovateľka Lucia Piussi, režisérka Zuzana Piussi, kameraman Martin Štrba, výtvarníčka Denisa Lehocká, výtvarník Cyril Blažo, dizjanér Emil Drličiak, maliar Erik Binder, v časopise sa objavujú aj už vtedy etablované osobnosti umeleckej scény ako výtvarník Stano Filko, básnik Ivan Štrpka, spisovateľ Eugen Gindl, spisovateľ Albert Marenčin, literárny vedec Peter Zajac, ...

Portréty sú jednoduché svetelne, stále však dokonale technicky zvládnuté. Vančo necháva vyznieť osobnosť portrétovanej osoby. Takmer nepoužíva rekvizity, namiesto toho sa plne sústredí na portrétovaného. Často pracuje s neutrálnym pozadím, takmer nevyužíva reálne prostredie a druhý plán. Nebojí sa však narušiť kompozíciu či využiť chybu v prospech výtvarného dojmu. Portréty vyvolávajú dojem, akoby sa fotograf nestaral o to, čo si o ňom budú myslieť ostatní. Napriek ťažkopádnej veľkoformátovej technike im nechýba istá hravosť, ktorá pravdepodobne vychádza z toho, že Filip vo veľkej miere využíval ako svoje modely ľudí, ktorých dobre poznal. Nebojí sa experimentovať, nebojí sa chyby či odchýlky od toho, čo je považované za správne. Neskôr tento princíp využil v časopise Park[9], kde rovnako originálne pracuje s využitím fotografie a hovoreného slova.

Na voľnej nohe

Po skončení školy sa Filip začal popri práci na rôznych zákazkach naplno venovať vydávaniu časopisu Park[10]. Okrem toho pracoval na autorských divadlených plagátoch pre divadlo Andreja Bagara v Nitre a pre divadlo Astorka v Bratislave, či už samostatne, alebo spolu s Palom Bálikom. Jeho vlastná tvorba sa v tomto období dostáva do úzadia, hneď z niekoľkých dôvodov.

*Po tom 1996, ako som skončil školu, v 1997 som mal ešte samostatnú výstavu, a nejak proste... nedostal som nejak veľa príležitostí vystavovať. Na niektorých výstavách som vystavoval, aj takých kolektívnych, súčasnej fotky, ale že by som dostal nejaké ponuky na výstavy, ktoré by ma nejakým ďalším spôsobom motivovali, aby som sa tomu venoval, tak tých ponúk som moc nemal. Lebo jednak ešte koncom tých 90. rokov bola v kurze inscenovaná fotografia, a v podstate ma bavilo kopec iných vecí . /*z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 21. 3. 2018/

Na svoju predošlú fotografickú prácu nadviazal Filip Vančo až po niekoľkých rokoch sériou **Symbolls** (2006–2008), ktorú vytvoril počas jeho pedagogického pôsobenia na VŠVU. Táto séria začala na rozdieľ od predošlých Vančových prác vznikať už na digitál.
Prechod na digitál je ďalším zlomovým bodom Filipovej fotografickej kariéry. Od tohto momentu sa jeho fotografia stáva ešte viac osobnou, miestami zachádza až do performance[11] . Filip experimentuje s rôznymi formami zadaní, čo je čiastočne spôsobené jeho prácou pedagóga. K slovu sa dostáva chyba, experiment, koncept. Vančova fotografia však napriek tomu stále zostáva výtvarná, tieto atribúty nie sú samoúčelné, ale tvoria základný rámec, v rámci ktorého sa Vančo pohybuje. Digitál priniesol Filipovi nový druh slobody, zároveň nastáva

[9] Viac o časopise v kapitole Vydavateľská činnosť - časopis Park

[10] Posledné číslo časopisu Park vyšlo v roku 2002, viac v kapitole Vydavateľská činnosť, Časopis Park

[11] Výstava Bez cenzúry, 2013

odklon od čiernobielej fotografie v prospech farby. Ďalej pokračuje v naznačenej líni subjektívneho dokumentu, stráca sa však romantizujúci nádych.
Ako už názov súbor napovedá, v tejto sérii pracuje Vančo so symbolmi. Od univerzálnych prechádza k privátnym, základným atribútom jeho fotografie však zostáva zrozumiteľnosť a humor. Vančova fotografia je zrazu súčasná a hravá, prechod na digitál akoby prináša niečo nové nielen pre diváka, ale aj pre samotného fotografa. Nastáva uvoľnenie, pocit, že o nič nejde, pravdepodobne spôsobený aj tým, že Filip už netrvá na dráhe profesionálneho fotografa, namiesto toho smeruje svoju energiu do pedagogickej činnosti. Vančo využíva blesk, neostrosť, chybu, náhodu. Súbor pôsobí formálne nejednotne, spája ho však silná vnútorná linka. Fotografie sú minimalistické, bez druhého plánu.

Vyzdvihnutém istého momentu, detailu v rámci zaznamenávanej situácie Vančo dosahuje to, čím sa jeho fotografia stáva špecifickou: zachytenie esencie, abstrakt emócie, pocitu, poznania. Zároveň je pre ňho dôležité, aby zaznamenané ,,zafungovalo'', bolo čitateľné a identifikovateľné aj pre diváka.[12]*/Lucia Gavulová, kniha Photoport, Slovart (2009)/*

Dá sa povedať, že séria *Symbolls* je posledná, ktorá vznikla z akejsi vnútornej potreby tvoriť. Po jej vzniku Vančo fotografiu viac menej opustil, vracia sa k nej príležitostne, ale zdá sa, že na dráhu umeleckého fotografa po tomto období viac menej rezignoval.

Keď človek má veľa študentov, a preberá denne tie ich kreatívne nápady, a musí k tomu zaujať nejaké stanovisko, a keď to robí že naozaj, z plných síl, tak mu to ako keby odčerpá tú svoju vlastnú kreativitu a tú energiu, ktorú by mohol investovať do svojej vlastnej tvorby. To sa v podstate stalo mne. Čiže potom tie prejavy mojej voľnej tvorby sú vlastne veľmi limitované, obmedzené, náhodné. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 21. 3. 2018/

Na dlhú dobu poslednou sa stáva spoločná výstava s *Jánom Šipöczom* vo *Photon Gallery* v Slovinsku v roku 2009. Od tohto momentu Vanča naplno pohltí projekt *Photoport* a na vlastnú autorskú tvorbu už mu nezostáva čas ani energia. Svoju úlohu v tom pravdepodobne zohráva aj nútený odchod z VŠVU. Vo Filipovom živote nastáva niekoľko zásadných zmien. Keďže spolu s úväzkom na škole mu skončil pravideľný príjem, rozhoduje sa, čo ďalej. Voľba nakoniec padne na *Photoport* a Filip investuje všetky svoje sily a prostriedky do zachovania galérie a jej presťahovania do nových priestorov.
V tom čase už Vančo začína sám o sebe uvažovať viac ako o pedagógovi a galeristovi, ako o fotografovi.
Asi som nemal dostatočnú ambíciu preraziť. Neviem,... mal som pocit, že to je také, ako keby... taká márnosť. Aj keď neviem, nemôžem povedať, že by mi to nechýbalo. Stále čím ďalej tým

[12] Súbor Symbolls bol súčasťou knihy Photoport, vydanej pod hlavičkou združenia Photport v roku 2009, viac v kapitole Vydavateľská činnosť

viac nad tým uvažujem, pracovať s niečím svojim, a vrátiť sa k tomu, alebo či niečo riešiť... No ony tie druhé začiatky, alebo tretie, alebo štvrté začiatky sú oveľa ťažšie, takže... Tak strašne veľa vecí sa udialo už, v tom medzičase. A hlavne mám hlavu zasratú - doslova - cudzími vecami, cudzími fotkami. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 21. 3. 2018/

Znova uvažovať o fotografii ako o forme autorského vyjadrenia začína Filip až po niekoľkých rokoch. Táto etapa tvorby je charakteristická prítomnosťou vonkajšieho podnetu k fotografovaniu, či už je to umelecká rezidencia, alebo zapojenie druhej osoby. Predzvesťou tohto návratu je výstava **Bez cenzúry 2010–2013,** ktorá sa konala v roku 2013. V rámci Vančovej tvorby je táto výstava pomerne špecifická. Bola vystavená v *Galérii 3v1*, ktorá v tom čase sídlila na Pražskej rovno pod galériou *Photoport*. V tomto prípade sa viac ako o fotografiu jedná skôr o gesto, dalo by sa povedať až performance. Inštaláciu tvoril jeden súvislý dlhý pás papiera, na ktorom boli vytlačené všetky fotografie z Filipovho mobilu z obdobia 2010 – 2013. Vančo sa týmto gestom pred divákom odhaľuje, dáva nahliadnuť do svojho sveta, zároveň však pozornému divákovi okrem svojho súkromia ukazuje predovšetkým svoj spôsob rozmýšľania.

Táto výstava a reakcie na ňu Filipa, zdá sa, tak trochu nakopla k ďalšej autorskej tvorbe. V tom istom roku sa zúčastnil **umeleckej rezidencie v Bielsko-Biala** v Poľsku. Počas dvojmesačného pobytu nafotografoval po dlhšej pauze sériu fotografí zo života mesta. V tejto sérii pokračuje vo vytýčenej línii subjektívneho dokumentu, fragmentov mesta a situácií, chýba v nej však silnejší moment a výrazný výtvarný prvok. Tento pobyt však Vanča povzbudil k tomu, aby si znova začal hľadať cestu k autorskej fotografii.

Súbor **Rozhovor** začal vznikať ešte počas rezidenčného pobytu v Poľsku. Prvotným nápadom bola hra - akýsi vizuálny dialóg medzi Vančom a vtedy ešte študentkou fotografie na VŠVU *Michaelou Dutkovou*, ktorá sa v tom čase nachádzala na Erazme vo Fínsku. Princíp vychádzal zo zadania, ktoré predtým Filip používal na VŠVU, aby donútil študentov kontinuálne pracovať. Vančo s Dutkovou si začali preposielať fotografie - vzájomné vizuálne reakcie na svoje práce. Ako sám Filip hovorí, vlastne sa tým chcel primäť znova začať fotografovať. V tomto súbore pokračuje v línii naznačenej sériou *Symbolls*, zároveň sa však ako keby vracia ku koreňom v zmysle zaznamenávania subjektívnych zážitkov a pocitov. Fotografie pôsobia ako momentky, majú však silnú atmosféru. Rovnako ako v *Symbolls* tu pracuje s istou univerzálnou symbolikou, zároveň však vnáša do fotografie dej, aj keď často iba z náznaku. Fotografie z tohto súboru pôsobia mierne surrealisticky, ako zábery z filmu, nejasná spomienka na udalosti, ktoré sa možno ani nestali. S formánou stránkou si Vančo príliš hlavu nelámal. Už dávnejšie rezignoval na technickú dokonalosť, jediné, čo ho zaujíma, je fotografia samotná, ak je dobrá, je jedno, z akého prístroja vyšla.

Tento súbor je zatiaľ posledným Vančovým autorským dielom. Momentálne sa naplno venuje galérii *Photoport* a publikačnej činnosti. Spolu s *Aurelom Hrabušickým* vydávajú sériu monografií *Osobnosti slovenskej fotografie*. Či sa ešte niekedy vráti k fotografovaniu, nevie.

Ja som teraz v situácii, že na to vôbec nemyslím. Myslím, že sa k tomu ešte niekedy vrátim, keď už budem taký ukľudnený. Keď budem mať pocit, že som urobil všetko, čo som potreboval pre slovenskú fotografiu urobiť, a nielen footgrafiu, ale aj súčasné umenie. Neviem. Stále ma baví práca s obrazom, alebo aj s výtvarným umením, čo v podstate je tiež nejakým spôsobom obraz, a to súvisí aj s tými knihami, čo robíme, aj tie výstavy. Stále to je o tom, že nejakým spôsobom skladáš tie vizuály k sebe do nejakých súvislostí a snažíš sa ich pochopiť, že o čom ten človek vlastne hovorí a ako to podať, či už formou knihy, alebo formou výstavy. A mám pocit, že toto mi celkom ide, a že ma to zaujíma. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 21. 3. 2018/

1. máj, 1988

Návšteva pápeža, 1990

Bielsko-Biala, 2013

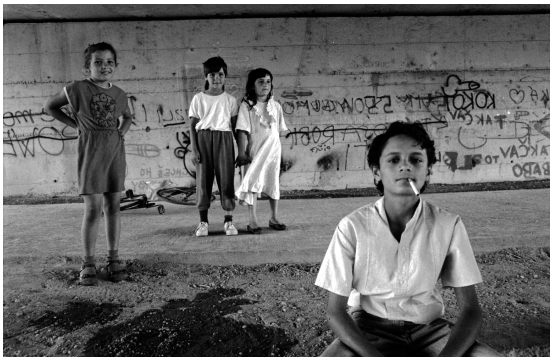

Petržalka, 1994

Punkáči, 1994

Bozk, 1993

Bez názvu, 1994

Portréty, 1995

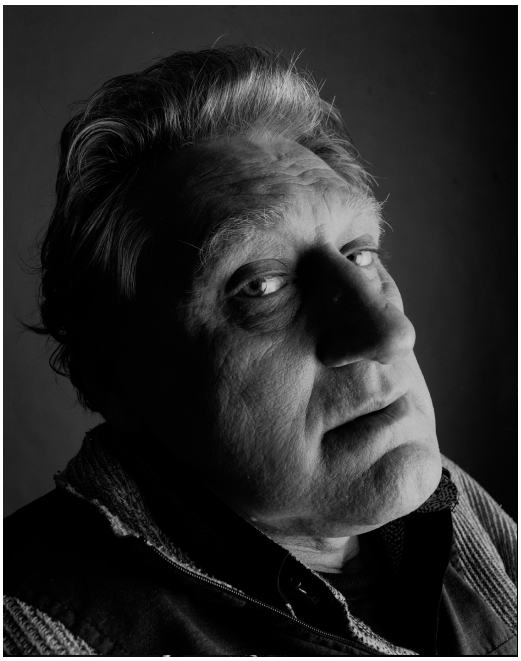

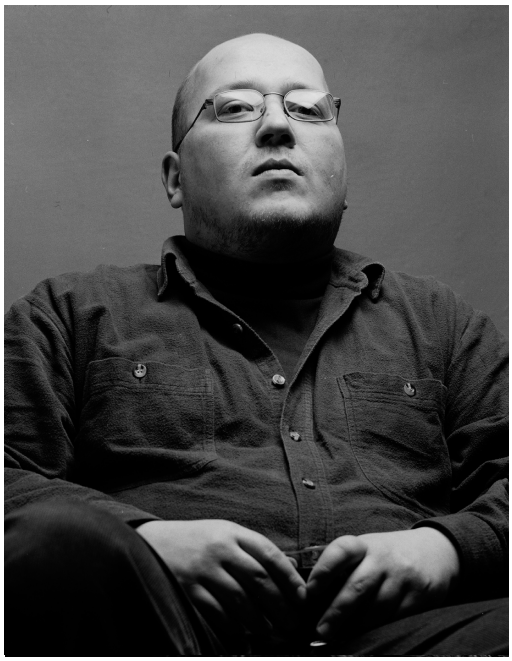

Portréty, 1995

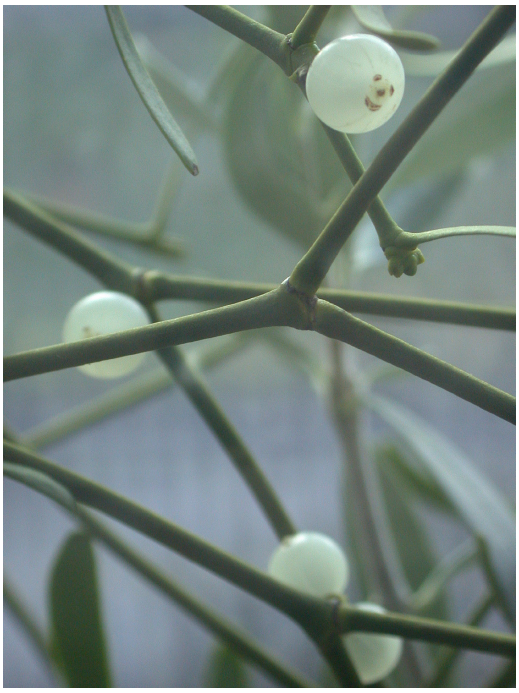

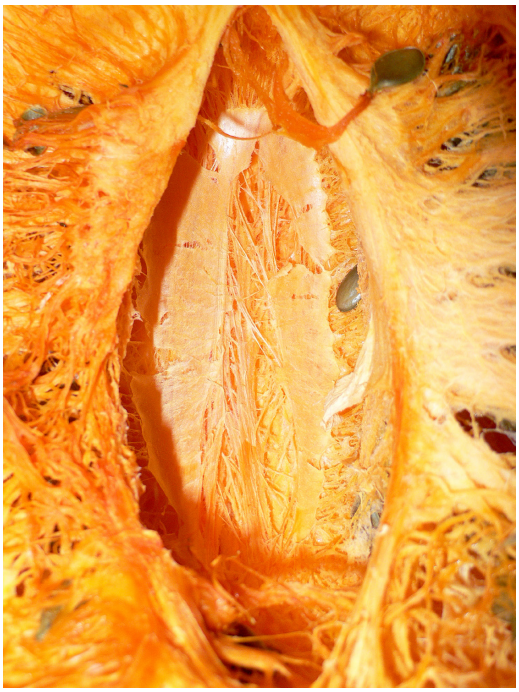

Symbolls, 2008

Bielsko-Biala, 2013

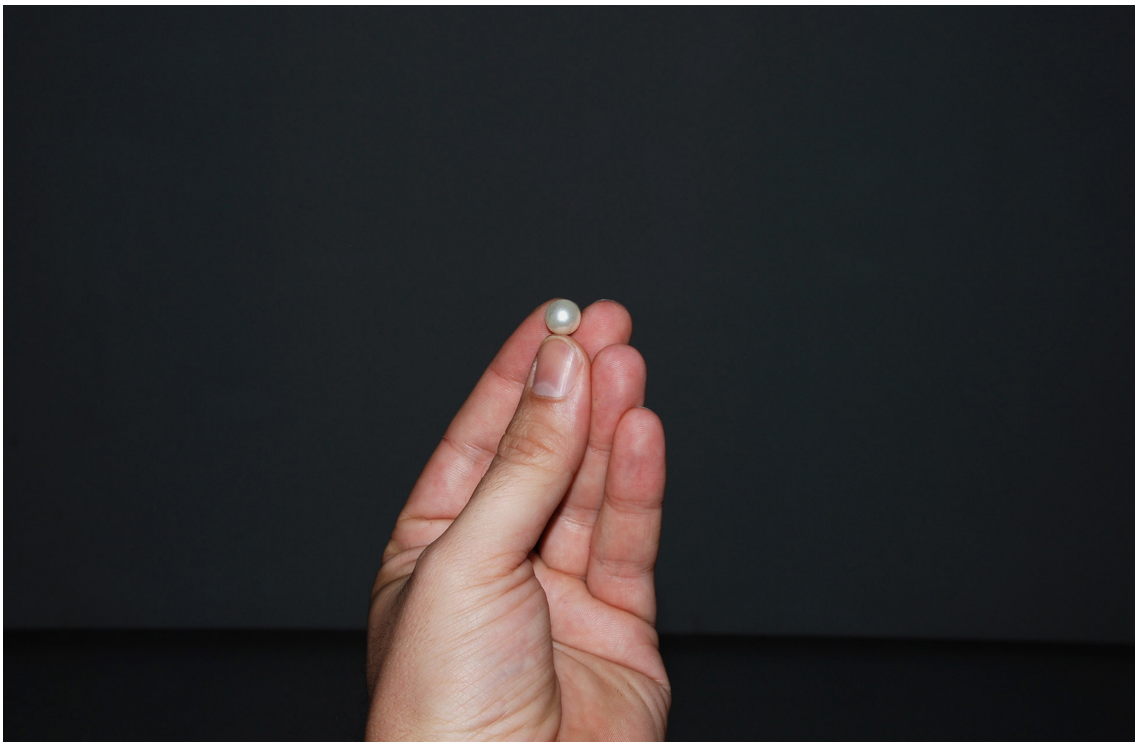

Rozhovor, 2014

PEDAGOGICKÁ ČINNOSŤ

Škola úžitkového výtvarníctva Jozefa Vydru v Bratislave

Prvú skúsenosť ako pedagóg nadobudol Filip ešte počas štúdia na *Vysokej škole výtvarných umení*, kedy dočasne zastupoval na *ŠUPke*. Keď potom po skončení vysokej školy dostal od svojho bývalého pedagóga *Jána Strieša* ponuku učiť na plný úväzok, neváhal. Hoci mal v tom čase rozbehnutú kariéru komerčného fotografa, učenie ho lákalo a zaujímalo. Ako pedagóga ho podľa jeho vlastných slov významne ovplyvnil práve *Ján Strieš*.

Jano Strieš bol veľmi zvláštny v tom, že sa nám zdalo, alebo mne sa zdalo, že to fláka. Keď som bol študent. A potom až po rokoch, keď som sa stal jeho kolegom, došiel som prvýkrát do školy, že idem teda učiť, a som sa ho pýtal, že aké má predstavy teda o tom, že čo by som mal učiť na tých predmetoch, a ako si to predstavuje... Tak mi povedal: Vieš čo, ty si tu, ja som chcel, aby si tu ty bol, a ako si to ty postavíš, tak to bude. A až potom, keď som sa stal jeho kolegom, som až spätne začal chápať, o čo mu šlo, keď sme boli študenti. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 21. 3. 2018/

Už počas tohto obdobia sa po prvýkrát stretol s *Barborou Haviarovou* a *Jánom Šipoczom*, ktorí sa neskôr stali jeho študentami aj na vysokej škole a spoluzakladateľmi združenia *Photoport*.

Po štyroch rokoch učenia na strednej škole sa Filipovi naskytla príležitosť prihlásiť sa do konkurzu na vedúceho novootvoreného ateliéru na katedre fotografie na VŠVU. Napriek tomu, že ho tam podľa jeho vlastných slov nikto v skutočnosti nechcel, podarilo sa mu o jeden bod konkurz vyhrať.

Katedra fotografie na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave

Pôvodne sa uvažovalo o založení *Katedry fotografie* na *Filmovej a televíznej fakulte Vysokej školy múzických umení*, ktorá vnikla v roku 1990. Na škole sa dodnes fotografia vyučuje v rámci odborných predmetov na *Katedre kamery*, k založeniu samostatného odboru však nakoniec nedošlo. To, že je *Katedra fotografie* súčasťou *Vysokej školy výtvarných umení*, a teda výtvarnej školy, vo veľkej miere ovplyvnilo jej koncepciu a smerovanie katedry. Na rozdieľ od filmového prostredia, kde je tradične dávaný veľký dôraz na remeslo, sa fotografia na *VŠVU* od začiatku profilovala viac výtvarne a konceptuálne a od toho sa aj odvíjalo neskoršie zameranie ateliérov. Škola kladie tiež dôraz na všeobecné výtvarné vzdelanie a vítané sú presahy do iných médií.

Oddelenie fotografie na *VŠVU* vzniklo v roku 1990 a od začiatku fungovalo pod vedením *Ľuba Stacha*. Na začiatku bolo zaradené pod užité umenia. *Katedra vizuálnych umení* vznikla v roku 1993, v tom čase už na škole fungovali dva ateliéry, jeden pod vedením *Ľuba Stacha*, a druhý, *Ateliér výtvarnej fotografie*, pod vedením *Miloty Havránkovej*. V tom čase už bola katedra zaradená pod voľné umenia a od začiatku fungovala ateliérovým spôsobom. Štúdium na *VŠVU* je koncipované ako päťročné štúdium, s akýmsi nultým prvým ročníkom. Systém výučby je nastavený tak, že hoci sa študenti od začiatku hlásia na konkrétny odbor, prvý ročník absolvujú na kurzoch na iných odboroch. Záverečný kurz už prebieha povinne na materskej katedre. V druhom ročníku si študenti podľa svojho zamerania volia ateliér, v ktorom chcú pokračovať v štúdiu. V súčasnosti na škole pôsobia tri ateliéry, ***Laboratórium fotografie*** pod vedením *Ľuba Stacha*, zameraný na konceptuálnu a dokumentárnu fotografiu s presahmi do iných médií, ***Ateliér fotografia – realita – konštrukcia*** *Jany Hojstričovej* zameraný na inscenovanú fotografiu v kontexte soločenských vied a ***Ateliér o fotografii*** *Silvie Saparovej*, ktorý sa venuje skúmaniu fotografického média samotného.

Systém je nastavený tak, že každých päť rokov sa koná konkurz na vedúceho ateliéru, a vedúci pedagóg musí svoj post obhájiť, alebo uvoľniť miesto ďalšiemu. Keďže však o vedúcom ateliéru rozhodujú v podstate jeho kolegovia, systém vytvára priestor pre rôzne kamarátske dohody a špekulácie.
V momente, kedy sa Vančo hlásil na post vedúceho nového ateliéru, teda na škole fungovali dva ateliéry, jeden pod vedením *Ľuba Stacha* a druhý pod vedením *Miloty Havránkovej*. Ani jeden z týchto ateliérov však svojim zameraním a prístupom Vančovi nevyhovoval. *Stachov* ateliér v popise operuje s pojmami ako hra, experiment, presahy, od začiatku sa však zameriaval viac menej na tradičnú dokumentárnu fotografiu, zatiaľ čo *Milota Havránková* zas viedla študentov k slobodnej výtvarnej fotografii, často oslobodenej od akéhokoľvek ukotvenia v realite. S oboma z nich mal Vančo skúsenosti ako študent, a ani na jednu z týchto skúseností nespomína úplne pozitívne. [13]
Napriek tomu, alebo možno práve preto, ho to neodradilo a do konkurzu na pedagóga novootvoreného ateliéru sa prihlásil. Učenie na vysokej škole ho lákalo a zaujímalo, po 6 rokoch pôsobenia na *ŠUPke* mal pocit, že sa potrebuje ako pedagóg posunúť ďalej. Keďže poznal pomery ktoré na škole vládli, mal okrem toho ešte aj inú motiváciu, a tou bola túžba zmeniť ich. Vančo mal vďaka svojmu vlastnému štúdiu od začiatku svojho pôsobenia pomerne jasnú predstavu, čo chce dosiahnuť a ako sa vymedziť voči ateliérom ktoré už na škole fungovali.

Na prekvapenie všetkých, vrátane samotnej komisie, Vančo konkurz na nového pedagóga vyhral. Okrem neho sa konkurzu zúčastnil ešte jeho bývalý pedagóg zo *ŠUPKy Ján Krížik*, v

[13] Kapitola Tvorba - Vysoká škola výtvarných umení

tom čase vedúci katedry, *Kamil Varga* a *Daniel Brogyány*. Všeobecne sa očakávalo, že konkurz vyhrá práve *Varga*, nakoniec ho však Vančo o jeden bod porazil.

Dvaja ľudia ma chceli na tej katedre, čo si ja myslím, čo boli v komisii, a nejakých dvoch som proste presvedčil. A celá katedra bola z toho úplne v šoku. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 2. 5. 2018/

Atmosféra, do ktorej Vančo ako nový vedúci ateliéru v roku 2000 prišiel, mu po tomto prekvapení nebola práve naklonená. Od začiatku mal Vančo pocit, že na katedre nie je tak celkom vítaný. Hneď začiatok jeho pôsobenia poznačilo niekoľko na pohľad banálnych konfliktov. [14]

Urobil sa na to konkurz, no a... on to vyhral. Lenže on predtým učil na strednej škole umeleckého priemyslu, kde on bol tak veľmi výrazný, a v podstate si myslím, že on aj viedol tú školu, ale nebol proste on ako vedúci katedry, ale tam bol ten Strieš, a boli takí kamaráti, takže vlastne on prebral iniciatívu, a takto to tam fungovalo. No a on prišiel zrazu na našu školu, a bol v takom nasadení, že to bude fungovať aj u nás takto. Ja som samozrejme otvorená hrozne všetkému, takže som mu držala palce, som chcela, aby to tak bolo, lenže samozrejme, že to nejde hneď. Lebo ten ateliér kým sa vybuduje, kým sa tam proste, aby boli počítače, a všetko, celý servis, a on v momente všetko chcel mať, a ako.. teraz pri tom rozdeľovaní peňazí, mal úplne iné názory, a bol hrozne dominantný, takže zrazu došlo k takému, proste, no, jak sa to povie... Ja som to jednoducho nemohla, ja som bola vedúca katedry, tak som to musela ja usmerňovať, ako nejakým spôsobom, no ale on sa tomu nechcel podrobiť, jemu sa všetko zdalo zlé, čo proste sa mne ako, že to treba všetko inak robiť... /z rozhovoru s Milotou Havránkovou, Bratislava, 13. 6. 2018/

Na prvej katedrovej schôdzi som, som povedal, že chcem vedieť, s akým rozpočtom pracujem. Že som počul, že ateliéry na iných katedrách majú rozpočty. Povedali, že nemáme žiadne peniaze, že načo by som ich potreboval, nie? A ja hovorím, že možno študentom kúpim materiál, aby mohli niečo vôbec robiť. A do toho začala Jana Hojstričová, ako asistentka, že je kategoricky proti tomu, aby sa študentom kupoval materiál. A ja som sa pozrel na ňu, akože prepáč Janka, ale čo je teba do toho, čo ja si tam budem robiť s mojimi študentami v mojom ateliéri. To sú peniaze, ktoré sú na to. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 2. 5. 2018/

Vančo bol rozhodnutý viesť ateliér podľa seba, iným spôsobom, ako boli na katedre fotografie pôvodne zvyknutí. Rovnako ako jeho spôsob vedenia, aj jeho nekonvenčné zadania sa

[14] *Janu Hojstričovú, v tom čase asistentku na katedre, dali do galerijnej rady Galérie Médium, a mňa, ako vedúceho ateliéru, spravili šéfom požiarnej hliadky.* /z rozhovoru s Filipom Vančom, 2. 5. 2018/

však od začiatku stretávali s nepochopením. Zatiaľ čo na katedre bolo zvykom vyprodukovať niekoľko finálnych fotografií - výstavný súbor, na vopred danú tému, Vančo nechával študentom priestor na hru. Cieľom nebolo ani tak niečo vytvoriť, ako sa o sebe niečo naučiť.

Ja som nebol typ pedagóga, ktorý by zadával presné témy a vyžadoval, aby sa k nim vyjadrovali. Ja som mal vždy pocit, že tie témy si musia priniesť tí študenti. Ja som dal iba rámcové témy, ktoré mali byť iba akýmsi ihriskom, na ktorom sa to má odohrávať. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 21. 3. 2018/

V ateliéri panovala živá atmosféra, študenti okrem semestrálnej témy kontinuálne pracovali aj na menších zadaniach, ktorých úlohou bolo vyvolať dialóg. Učili sa navzájom reagovať na svoje práce a dokázať si obhájiť svoj prístup. Vančo nútil študentov hľadať odpovede na otázky, diskutovať o fotografii. Bolo dôležité, aby si vedeli svoju prácu obhájiť. Obsah a forma sa majú vzájomne dopĺňať. Dôraz kladie na dialóg, nevystupuje z pozície autority, ale učí sa pýtať.
Do Vančovho ateliéru O fotografii sa prihlásili aj jeho bývalí študenti zo ŠUPky Šipöcz a Barbora Haviarová.

Na ŠUPke sme ho brali za takého dosť prísneho, on teda na ŠUPke od nás dosť veľa vyžadoval, aj čo sa týka odozvdávania prác, aj kvality toho prevedenia, veľkakrát sme prefocovali veci, lebo tam bola nejaká ako keby chyba. No, rozhodol som sa ísť k nemu, aj keď teda ... prihlášku som mal najprv vypísanú do iného ateliéru. K Milote Havránkovej. Na čom sme sa potom asi tak 5 rokov smiali, že sme prišli s preškrtanou prihláškou...
/z rozhovoru s Jánom Šipöczom, Bratislava, 9. 4. 2018/

Vančo teda nevystupoval z pozície autority, ale zároveň viedol študentov pevnou rukou. Bol pokladaný za náročného, ale o študentov nemal núdzu. Onu sami vycítili potrebu istého vedenia, ktorá v iných ateliéroch chýbala. Na rozdieľ od *Stacha* a *Havránkovej,* ktorí nechávali študentom viac menej voľnú ruku, Vančo nútil svojich žiakov pohybovať sa v istých obmedzených mantineloch. Nevnímal vysokú školu ako samoštúdium, ale ako priestor na skúmanie média a seba samého. Od študentov očakával otvorenosť a spoluprácu, nebolo zámerom vytvoriť konkurenčné prostredie, ako sa to často dialo v iných ateliéroch.

Tam vlastne vznikol taký zvláštny kolektív, kde sme fungovali medzi sebou, a nebola tam ako keby rivalita, ale skôr vzájomná spolupráca, že sme si mnohokrát tie veci skonzultovali ešte skôr, ako ich videl Filip. A dajme tomu, keď sa ťa spolužiak alebo spolužiačka opýta nejaké otázky, a ty máš dajme tomu dve tri hodinky popremýšľať nad tým, nájsť tú odpoveď, tak potom keď sa ťa tú istú otázku opýta Filip, tak už si vedel, už si mohol čakať, že sa ťa opýta niečo

takéto, bol na to človek viac pripravený, že sme si tak ako keby dávali a pomáhali si. /z rozhovoru s Jánom Šipöczom, Bratislava, 9. 4. 2018/

Napriek tomu však stále kládol dôraz na zvládnutie technológie fotografie. Aj v tomto prípade však narazil. Na katedre nebolo zvykom príliš sa zaoberať technickou stránkou fotografie, od začiatku sa profilovala skôr ako konceptuálna. Vančo však trval na zvládnutí technických častí fotografie a na túto tému začal organizovať pre študentov workshopy. V rámci svojho pôsobenia urobil jedenásť workshopov za desať semestrov, ktoré boli zamerané na prácu so svetlom, veľkoformátovú fotografiu, prácu v ateliéri či v krajine a dokonca zväčšovanie farebnej fotografie.
Podľa Vanča je ovládanie techniky média je pre fotografa kľúčové, bez ohľadu na to, ako s ním neskôr pracuje. Aj tu sa však však narazil na odlišný názor, ktorý presadzovala predovšetkým *Milota Havránková* [15]a ktorý na škole pretrvával (a dodnes pretrváva) aj po jej odchode.

A ani Havránkovú, ani Stacha, ani nikoho iného to tam nezaujímalo, že remeslo či vedia, alebo nevedia. A ja som si zaumienil, že keď po tej škole skončia, že niečo v tých rukách budú mať, že aspoň budú vedieť niečo nafotiť. Aj keď nebudú umeleckými fotografmi. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 21. 3. 2018/

Hoci Milota Havránková odišla z *VŠVU* už v roku 2007, konflikty medzi Vančom a zvyškom vedenia pokračovali. Na konci Vančovho pôsobenia už bola atmosféra taká napätá, že bolo jasné, že svoj post neobháji. Svoje pôsobenie ukončil spoločnou výstavou Druhý polčas, kde svoje práce vystavovali *Ján Šipöcz, Iva Sýkorová, Maija Laurinen, Šymon Kliman, Ján Palkovič, Juraj Fifik, Ján Kekeli, Dalibor Krupka a Lucia Stráňaiová.*

Ja som bol naivný a som vôbec nechcel riešiť žiadnu politiku. Ja som si chcel robiť svoje veci. A to oni sa museli s tým konfrontovať a to im strašne vadilo. Teraz to majú presne tak, ako to chcú, a tak to aj vyzerá. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 2. 5. 2018/

---

[15] Milota Havránková vždy zastávala názor, že technická stránka fotografie pre vznik kvalitného diela nie je dôležitá. „Technika je tak daná a tak sa vyvíja, že je to úplne jedno. Dôležité je, kto chytí prístroj do ruky a čo urobí. Aj hlúpym mobilom môže vzniknúť úplne fantastická vec.“ /rozhovor s Milotou Havránkovou, 29. 1. 2014/ Tento názor znamenal pre mnohých študentov a neskôr aj pre niektorých kolegov pedagógov najväčšie úskalie. Vysokú školu chápala Milota predovšetkým ako ideovú nadstavbu, nie ako miesto, kde sa preberajú základné technické a technologické postupy súvisiace s fotografovaním a so spracovaním fotografie. /Jana Študríková - Ateliér Miloty Havránkovej na VŠVU v Bratislave, 2015, bakalárska práca ITF/

So školou je Vančo v konflikte[16] v podstate doteraz a ani jedna zo strán sa tým nijako netají. [17]

[16] Ja sama som bývalou študentkou katedry fotografie na VŠVU, zo školy som odišla po troch semestroch sklamaná úrovňou výuky a nepríjmenou konkurenčnou atmosférou, ktorá na škole vládla, či už medzi pedagógmi, alebo študentami. Konflikt, ktorú tu vznikol, sa netýka len samotného pohľadu na fotografiu a spôsob je výučby, s čím by si, podľa môjho osobného názoru Filip Vančo ešte dokázal poradiť, ale systému, ktorý je uzavretý do seba, a chýba mu sebareflexia. Ako hovorí Vančo v rozhovore pre bakalársku prácu Jany Študríkovej : *Katedra má 80-90 absolventov, no na slovenskej fotografickej scéne ich nevidím. Nehovorím, že zo 6 absolventov bude 6 perfektných fotografov – to sa nikdy nestane, ale tie mená skrátka nevidím a sú to ľudia, ktorí by mali mať cez 40 rokov. Kde sú? Čo robia? Neviem. Keď sa na to pozerám z vonkajšieho pohľadu, najúspešnejší fotografi strednej generácie Martin Kolár a Lucia Nimcová, sú absolventi VŠMU a ITF.“ /rozhovor s Filipom Vančom, 23. 4. 2015/*

[17] Recenzie na prieskum VŠVU *Odkaz pre mimozemšťanov* a *Akože diplomovky* v prílohe

PHOTOPORT

Vznik občianskeho združenia *Photoport* je úzko prepojený s Vančovou pedagogickou kariérou. Dokonca by sa dalo povedať, že v jeho úplných začiatkoch bol práve pedagogický zámer tou hlavnou motiváciou pre vznik občianskeho združenia a neskôr galérie. V rokoch 2004 – 2005 bol Filip Vančo vedúcim *Ateliéru fotografie na katedre fotografie VŠVU*. A práve jeho skúsenosti ako pedagóga ho prinútili zamyslieť sa nad tým, či škola dostatočne pripravuje študentov na prípadnú umeleckú prax.
Podľa Filipových slov idea založiť občianske združenie ho napadla vďaka tomu, že bol frustrovaný prístupom študentov, ktorí namiesto účasti na rôznych školských a umeleckých aktivitách preferovali brigády.

Mali sme ísť so študentami do Prahy na konferenciu vysokých umeleckých škôl z celého Československa, a mali rezervované miesta. Bolo to cez víkend, a na poslednú chvílu kopec študentov odmietlo ísť, že nemôžu ísť, lebo nemajú čas, že majú brigády, Zrábali vtedy 50 korún na hodinu, a mňa to strašne nahnevalo, som im vtedy povedal že ak im je tých 600 korún, ktoré zarobia za tú 12 - hodinovú smenu, viacej, ako to, čo sa tam mohli naučiť a vidieť, tak nemajú podľa mňa na tejto škole čo robiť. To bola vlastne prvá taká reakcia - skreslená mojou vlastnou skúsenosťou. Ja keď som študoval na vysokej škole, tie brigády neboli ešte až tak rozšírené, a nebolo to v zásade ani potrebné, lebo bolo to v ešte v 90. rokoch, kedy nič nestálo nič - oproti dnešným cenám, čiže keď ste išli do mesta alebo do kina, všetko bolo veľmi prístupné. Teraz je to trochu inak. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 10. 1. 2018/

Hoci Vanča najprv táto situácia rozčuľovala, nakoniec sa ju pokúsil obrátiť vo svoj prospech. Prispelo k tomu aj to, že on sám, hoci sa škole počas štúdia venoval naplno, mal po skončení len veľmi málo príležitostí publikovať a vystavovať. Hlavnou ideou združenia bolo preto vytvoriť pre študentov akýsi priestor - inkubátor, kde by sa študenti naučili písať granty, realizovať výstavy a výstavné projekty. Na základe týchto skúseností by neskôr ľahšie našli uplatenie v praxi, a zároveň by im peniaze zo získaných grantov pokryli náklady na materiál a tvorbu, a tak by nemuseli strácať čas na brigádach. Starší študenti by postupne prenechali svoje miesto v združení mladším a nadobudnuté skúsenosti by ďalej využívali v profesionálnom živote. Tento model bol teda začiatkom a hlavnou ideou Photoportu. V roku 2006 ho spoločne založili *Filip Vančo*, a dvaja študenti jeho ateliéru - *Barbora Haviarová a Ján Šipöcz.*

Bolo to pre mňa niečo nové, a mal som taký pocit, že to robím pre dobrú vec, mal som čas ako študent, takže som to robil rád, a pre mňa je ten Photport vlastne taká druhá škola. Naučil som sa lietať v tých grantoch, aj vyúčtovávaní, proste som sa naučil taký ten systém, ako zabezpečiť peniaze inak ako rukami - a teda fotoaparátom, čo vlastne v neskoršej dobe bolo dosť

výhodou. Dnes mám pocit, že už každý autor alebo umelec, že veľká časť jeho práce, pokiaľ ho neživí samotný predaj jeho diel alebo práv, tak je to trochu aj o tom získavaní tých peňazí grantami a takouto administratívou. /z rozhovoru s Jánom Šipöczom, Bratislava, 9. 4. 2018/

40/50 Slov

Na začiatku ešte nemalo združenie žiadny výstavný priestor. Tu sa však znova ukázala Vančova invencia a z tejto nevýhody dokázal vyťažiť maximum. Prvým projektom preto bola výstava ***40 slov***. Namiesto klasickej výstavy v galérii sa členovia Photoportu rozhodli priniesť umenie do ulíc. Koncept výstavy bol jednoduchý - *Photoport* si prenajal 40 reklamných plôch 100 x 70 priamo v autobusoch MHD a tieto plochy použil na vystavenie fotografií. Téma bola *Slová*, kurátormi samotní študenti.

Tému „Slová" sme vybrali preto, lebo základom komunikácie sú slová a cieľom tejto akcie je komunikovať. Nie však verbálne, ale vizuálne. Každý z oslovených autorov si vyberie dve slová podľa vlastného uváženia a tie zvizualizuje. Téma „Slová" dáva autorom priestor osloviť divákov na konkrétnom mieste - môže vytvoriť práce špeciálne pre konkrétne miesto - a tým osloviť aj konkrétnych divákov. Zastávky MHD a autobusy, sme zvolili z toho dôvodu, aby práce oslovili čo najviac divákov, 24 hodín denne. /z popisu projektu 40 slov/

Oslovení boli predovšetkým študenti a absolventi *VŠVU*. Prezentácia projektu bola vhodne načasovaná na november, kedy sa v Bratislave tradične konal *Mesiac fotografie,* organizovaný *Stredoeurópskym domom fotografie*. Na jeho podujatiach bola výstava aj propagovaná, napriek tomu, že v tom čase Vančo podľa vlastných slov nemal s *Václavom Macekom*, hlavným organizátorom *Mesiaca fotografie*, dobré vzťahy. Tento úspešný koncept sa podarilo ešte niekoľkokrát zopakovať, od roku 2007 – 2009 už pod názovom *50 slov*. Neskôr ho Vančo posunul novozaloženému občianskemu združeniu *APART*[18], ktoré ho realizovalo v rokoch 2013–2014.

[18] Kolektív APART založili v roku 2012 v tom čase študenti katedry fotografie na VŠVU Peter Sit, Denis Kozerawski, Andrej Žabkay, Ivan Kalev, Michal Huba a Jana Gombiková. Jeho ambíciou bolo vyhraniť sa voči katedre, kde sa preferovala individualita a konkurenčné prostredie. Od začiatku bola jeho náplňou predovšetkým výstavná a publikačná činnosť, *ktorá mapuje prejavy výtvarného umenia v lokálnom prostredí* /apart/about us/ V súčasnosti sú jeho členmi *Peter Sit, Denis Kozerawski, Andrej Žabkay,* a *Magdaléna Schery*. Viac o združení a jeho činnosti na *www.apart.sk*

Grösslingova 21
2007-2010

Svoj prvý priestor získal *Photoport* v pivničných priestoroch na *Grösslingovej 21*. V tom čase ešte neboli takéto neštandardné výstavné priestory v Bratislave bežné. *Photoport* sa tak stal jednou z najstarších štátom nezriaďovaných galérií na Slovensku a je jednou z mála, ktorá doteraz kontinuálne pracuje.
Koncepcia galérie bola pôvodne zameraná striktne na fotografiu a jej cieľom bolo presadiť fotku na trhu s umením, čo bolo, podľa Vančových slov, *dosť naivné, keďže ten trh tu vtedy neexistoval a doteraz podľa mňa neexistuje*. /z rozhovoru 10. 1. 2018/. Zámerom bolo vystavovať predovšetkým mladých slovenských a stredoeurópskych autorov. Postupne sa zameranie galérie rozšírilo aj na iné druhy výtvarného umenia.

Hneď od začiatku sa galérii darilo vyberať autorov, ktorí neskôr zaznamenali výrazné úspechy, ako napríklad *Péter Puklus*, ktorý vystavoval vo *Photoporte* ešte ako úplne neznámy autor, či *Radek Brousil* alebo *Johana Pošová*, ktorú Vančo objavil na výstave UMPRUM.[19]

Vizuál Photoportu vznikol v spolupráci s *Palom Bálikom*, s ktorým Vančo už predtým spolupracoval na časopise Park a na tvorbe plagátov pre nitrianske divadlo. Bálik pri tvorbe loga vychádzal z matnice kinofilmového aparátu, ktorá má v strede prerušovaný kríž. Preto sú písmená loga prerušované. Ďalšou inšpiráciou bolo slovo ,,port - prístav'' v názve. Logo evokuje nápisy, ktoré sa striekali v prístave na bedne. Výhodou tohto prístupu je aj jednoduchá reprodukovateľnosť loga pomocou šablóny.

Prevádzku galérie financoval Vančo z veľkej časti sám zo svojho pedagogického príjmu. Občas sa mu podarilo predať nejakú fotografiu, ako napríklad dve fotky *Jany Ilkovej* na *Art Fair* vo Viedni, a tento príjem šiel takisto na prevádzku galérie.

V roku 2009 sa stalo niekoľko vecí, ktoré vo veľkej miere ovpyvnili budúcnosť *Photoportu*. Filip Vančo po piatich rokoch neobhájil svoj post na *Katedre fotografie* a musel z *VŠVU* odísť. *Ján Šipöcz*, jeden zo zakladajúcich členov *Photoportu*, odišiel do Prahy. Hoci to najprv vyzeralo, že to *Photoport* po troch rokoch činnosti zabalí, Filip sa napokon rozhodol zariskovať a galériu viesť ďalej ešte rok. Problémom však nebol koniec a na začiatku roku 2010 zasiahla Bratislavu veľká prietrž mračien, ktorá priestory značne poškodila. Bez ďalšej veľkej investície už nebolo možné priestor udržať. Aj tu však zasiahla šťastná náhoda. Práve v tom období sa Filipovi podarilo objaviť nový priestor na Pražskej. To by samo o sebe možno na záchranu galérie nestačilo, ale motivácia prišla aj v inej podobe. Photoport bol ako jediná galéria zo

[19] Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Prahe

Slovenska vybraný na veľtrh fotografie Paris Photo, *najlepšiu adresu pre fotografiu v Európe*. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 10. 1. 2018/

Pražská 11
2011 - 2017

Priestor na *Pražskej 11* bol v porovnaní s tým pôvodným naozaj veľkorysý. Jeho miernou nevýhodou bolo, že sa nenachádzal priamo v centre mesta, tento nedostatok však kompenzoval veľkou záhradou. Vyžadoval si však pomerne rozsiahlu rekonštrukciu, na ktorú Vančo nemal prostriedky.

... na tú rekonštrukciu som si požičal peniaze od môjho otca, čo som bol prekvapený, že mi to vôbec dal. A potom si to nepýtal naspäť. Ale pozrel si ten priestor a povedal, že keď to chceš, tak dobre. Nejak tomu uveril. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 10. 1. 2018/

Priestor na Pražskej, 300m štvorcových plus 500metrov záhrada, ponúkal už naozaj úplne iné možnosti ako pivnica na Grösslingovej. Okrem výstavných priestorov sa v budove nachádzal malý byt, kde mal Filip v pláne ubytovávať rezidentov, tmavá komora, kancelárie a bar, ktorý bol otvorený prevažne počas vernisáží. Priestor sám o sebe vynikal špecifickou atmosférou, za ktorú vďačil aj záhrade, orientovanej do dvora, akoby skrytej pred ruchom mesta naokolo. Vančo si bol vedomý tohto potenciálu a často ho v rámci vernisáží využíval na rôzne eventy, grilovačky či koncerty.

Okolo roku 2010, spoločne so sťahovaním, nastala aj zmena v koncepcii galérie. Predtým sa *Photoport* venoval výlučne súčasnej fotografii, to sa však Vančo rozhodol zmeniť.

Postupom času som prišiel na to, že ako je to stále ešte rozdeľované na to, že fotografia je ako samostatné médium a nie je úplne akceptovaná v tom súčasnom umení, a že sa to stále rozdeľuje na fotografickú scénu a scénu súčasného umenia, že to je názor, ktorý je dosť zastaralý a že vo svete to tak nefunguje a že pre nás to tiež nie je prijateľné. Tak sme to rozšírili, vlastne kvôli tomu, aby sme fotografiu začlenili do súčasného umenia, aj tým naším programom, sme akoby rozšírili ten záber na y súčasné umenie bez mediálnych obmedzení. Čiže robili sme aj maliarske výstavy, grafické výstavy, akékoľvek výstavy a inštalácie, video umenie, čokoľvek. a to robíme dodnes. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 10. 1. 2018/

Priestor *Photoportu* začal fungovať ako miesto, kde sa stretávali umelci z bratislavskej scény. Hoci zo začiatku panovali obavy, či sa premiestnenie galérie z centra mesta odrazí na návštevnosti, nepotvrdili sa. Naopak, galéria priniesla do dovtedy do vzdialenejšej časti v blízkosti *Hlavnej stanice* nový život. Záhrada a priestor *Photoportu* pritiahli do tejto dovtedy

pomerne nehostinnej oblasti nových návštevníkov. Svoju úlohu v tom zohrával aj legendárny bar, kde sa po vernisážach konali párty. Práve tie zohrali dôležitú úlohu v prepájaní umelcov z rôznych disciplín, čo bolo aj od začiatku Vančovým cieľom. Návštevnosť galérie po presťahovaní oproti priestorom na Grosllingovej niekoľkonásobne stúpla.
Prioritou *Photoportu* stále zostávala výstavná činnosť, Vančovi sa však podarilo naplniť víziu vytvoriť niečo ako kultúrne centrum, kde by sa stretávali umelci rôznych generácií.

Snažíme sa stále bojovať o publikum, lebo je to dôležité. Výstavy treba robiť pre ľudí a teraz nehovorím len o ľuďoch z výtvarných kruhov alebo o študentoch výtvarného umenia. Naša ambícia je pritiahnuť sem aj ľudí z iných odborov, aby sa to prepájalo, aby umenie fungovalo v širšom povedomí. /https://dizajnkazdodennosti.sk/2014/04/14/ludia-filip-vanco/

Od roku 2013 sa výstavy[20] vo *Photoporte* konali vo viac-menej mesačnej periodicite. Ako kurátor prinášal Filip Vančo do galérie rôzne koncepty a prístupy. Záber rozšíril z čistej fotografie o maľbu, sochu, či multimédiá. Rád objavoval nové veci, dával priestor zabehnutým umelcom (*Gavula, Tittel, Klepoch*), vystavoval však aj archívy (*Galanda, Podstrásky,...*) či práce študentov (*Sit, Žabkay, Kmeťová, Kolenčíková*...). Hlavným kritériom bola kvalita práce, nie počet položiek v CV. Bežné boli vzájomné presahy do iných médií, inštalácii nechýbala hravosť, zároveň však výstavy boli zorozumiteľné a atraktívne pre divákov, čo dokazuje aj vysoká návštevnosť vernisáží. Priemerná návštevnosť na Pražskej bola 10 000 návštevníkov ročne. Výstavný plán Photoportu by sa dal charakterizovať tým, že síce nikdy neviete, na čo idete, ale viete, že to bude dobré.

V rokoch 2014 až 2016 v záhrade existovalo dokonca letné kino **YARD 11**, ktorého názov vznikol na základe výmery záhrady. O dramaturgiu sa starali v tom čase študentky *VŠMU*[21] *Alexandra Gabrižová* (filmová veda) a *Naďa Lukáčiková* (dokumentárna tvorba).

Program sme zacielili na propagáciu krátkometrážnych filmov, a to z viacerých dôvodov - prvým je, že žiaden relevantný priestor na premietania krátkych filmov na Slovensku nebol, zároveň sme sa tak vyhli duplicite voči programom klubových kín. Som obrovský fanúšik krátkej filmovej metráže a jej propagácii sa venujem doteraz. Oslovovali sme prevažne súčasných tvorcov, ktorých filmy mali úspechy na medzinárodných festivaloch a ich tvorba u nás nebola dostupná. Táto koncepcia bola tiež pragmatickým rozhodnutím - bolo pre mňa jednoduchšie vybaviť s producentmi práva (často zadarmo) na jednu projekciu - pre veľkých distribútorov celovečerných festivalových hitov by sme neboli dostatočne atraktívnou platformou. Zároveň sme si vedeli regulovať minutáž, čo sa veľmi osvedčilo hlavne pri niektorých nespokojných

[20] Príloha Výstavy vo Photoporte

[21] Vysoká škola múzických umení v Bratislave

susedoch, ktorí boli schopní minútu po desiatej volať políciu. /z rozhovoru s Alexandou Gabrižovou, email, 10. 4. 2018/

Kino *Yard 11* fungovalo hlavne v roku 2014, neskôr sa uskutočnilo ešte zopár projekcií, ale potom kino z organizačných a technických dôvodov postupne zaniklo. Počas zimy kino zarástlo, vlhkosť a zima zničili sedenie a techniku. Posledným eventom bola hosťujúca projekcia v roku 2016 v *Berlinke* v SNG, kde svoju tvorbu predstavil brazílsky kameraman *Carlos Correa Reynoso*.
V rámci galérie prebehlo aj niekoľko umeleckých rezidencií, financovaných cez *Višegrádsky fond*, ale byt v zadnej časti galérie začal Filip neskôr využívať viac menej pre súkromné účely.
Photoport na Pražskej fungoval od roku 2011 až do roku 2017, kedy sa Vančo nedohodol s vlastníkmi a nakoniec sa rozhodol priestory opustiť.

Rovniakova 4
2017 - ...

Kedže situácia na Pražskej bola už dlhšie napätá, bolo viac menej jasné, že v roku 2017 bude musieť galéria priestory opustiť. Po niekoľkých rokoch naťahovania sa s vlastníkmi a sťažnosťami od susedov sa zdalo, že *Photoportu* začína dochádzať dych. Lokalita sa, paradoxne aj vďaka *Photoportu*, stáva čoraz lukratívnejšou, a vlastník priestoru si toho začínal byť vedomý. Filip sa preto rozhodol pre zmenu. Podarilo sa mu získať priestor na *Rovniakovej 4* v Petržalke, kam sa rozhodol galériu presťahovať.

Takže sme našli priestor, teda, vyhrali sme verejnú obchodnú súťaž v Petržalke, na priestory, kde v zásade sú veľmi dobre nastavené podmienky, jedak v tej mestskej časti nie je taký tlak, je to ako keby slobodnejšia zóna, odľahčená od tlaku tých peňazí, alebo toho záujmu tých ľudí tam, to ako tam nechcú príliš investovať, tie podmienky sú naozaj veľmi veľmi prajne nastavené, a ten priestor má svoju veľkorysosť. / Umenie pre verejny priestor - Zuzana Duchová, Filip Vančo, 22. 11. 2017, https://www.youtube.com/watch?v=3aRCy_OYAFM/

Po nevyhnutnej rekonštrukcii začal teda *Photoport* fungovať nanovo v Petržalke. Znova sa vynorila otázka, či tento nový priestor, tentokrát už naozaj na periférii mesta, dokáže pritiahnuť návštevníkov. Zdá sa však, že značka *Photoport* už má svoje publikum, a prvé vernisáže sa môžu pochváliť naozaj slušnou návštevnosťou (hlavne keď uvážime, že v priestoroch galérie sa už nenachádza bar)
V novom *Photoporte* sa okrem výstavných priesorov nachádzajú kancelárie, a ateliér, v ktorom momentálne pracule maliarka *Alexandra Barth*. V pláne je aj projekčná miestnosť, akési mini kino.

Hoci prvá sezóna na novom mieste začala sľubne, stalo sa niečo, s čím nikto nerátal. Činnosť *Photoportu* je do veľkej miery financovaná z *Fondu na podporu umenia* (predtým granty Ministerstva kultúry), na rok 2018 však Vančovi grant nebol pridelený. Zdôvodnenie komisie bolo nasledovné a dáva oprávnený dôvod veriť, že išlo o zámienku.

"Odborná komisia odporúča projekt nepodporiť, keďže svojim obsahom nespadá do podprogramu kultúrnych centier (ide o projekt, ktorý spadá výlučne do oblasti vizuálneho umenia). Komisia taktiež pokladá za nedostatočné aktivity realizované v predchádzajúcom roku, žiadateľ nemá funkčné webové sídlo (posledná aktivita je z roku 2009) a komunikácia s verejnosťou je deficientná." /zdôvodnenie odbornej komisie Fondu pre podporu umenia/

Nepridelenie grantu z dôvodu, že nespadá do podprogramu (do ktorého dva roky predtým spadal a peniaze dostal) sa tak zdá byť skôr dôsledkom osobného konfliktu Vanča s niektorým z členov komisie alebo umeleckého prostredia všeobecne. Galéria síce naozaj momentálne nemá webovú stránku, ale všetky svoje aktivity pocitvo dokumentuje a komunikuje prostredníctvom facebooku, kde má ich stránka viac ako 2700 sledovateľov. V minulom roku sa tiež Vančovi sa podarilo zaradiť *Photoport* do programu v rámci *Mesiaca fotografie*.
Hoci je *Photoport* jednou z najdlhšie fungujúcich nezávislých galérií na Slovensku, jeho budúcnosť je momentálne otázna. Financie na rok 2018 sa Vančovi nakoniec podarilo získať z iných zdrojov, výstavná a vlastne akákoľvek činnosť v tomto roku je však obmedzená na nevyhnuté minimum, čo môže získanie grantu v budúcnosti opäť skomplikovať.

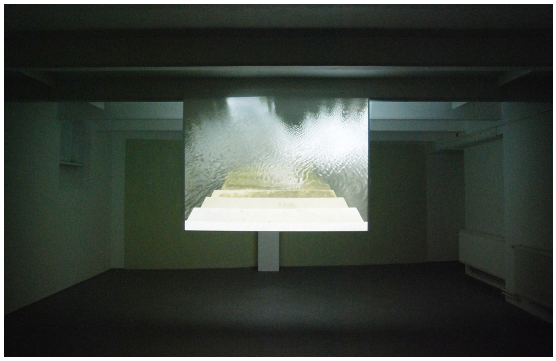

Priestor Photoportu na Grösslingovej 21

Priestor Photoportu na Pražskej 11

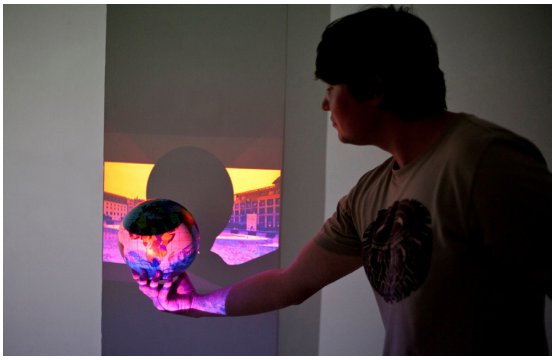

Výstavy vo Photoporte na Pražskej 11

Letné kino Yard

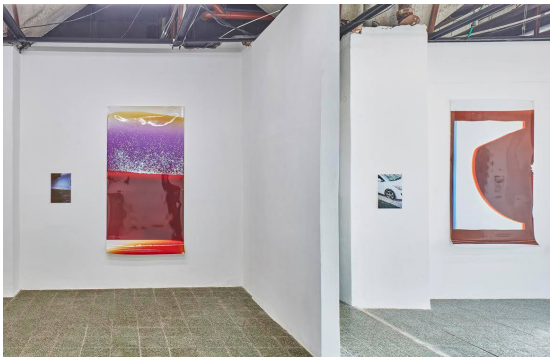

Priestor Photoportu na Rovniakovej 4

Výstava 50 slov realizovaná APARTom

Plagáty k výstavám vo Photoporte

VYDAVATEĽSKÁ ČINNOSŤ

Časopisy

Tie časopisy, to je také zvláštne, lebo to ešte som mal na základnej škole, stále som si nejakou tlačiarničkou tlačil časopisy, a ilustorval ich, aj so spolužiakmi, to boli že Príhody z neznáma, potom nejaký školský časopis taký, čo sme iba písali... Na vysokej škole sme robili so spolužiakmi časopis, stále ten časopis bol nejak v hre, neviem z akého dôvodu, prečo ma to proste bavilo. Potom sme ešte so študentami robili ten Port, vlastne do predminulého roku, stále to bolo nejak v hre, aj tá publikačná činnosť, nejak ma to fascinovalo. /z rozhovoru s Filipom Vačom, Bratislava, 21. 3. 2018/

Časopis Park

Prvým vážnejším Vančovým publikačným počinom sa stal časopis *Park*, ktorý začal vydávať počas štúdia na *VŠVU*. Táto, na začiatku skôr vedľajšia aktivita, sa nakoniec stala jeho diplomovou prácou.

Musím povedať, že to ma Milota k tomu nakopla. Lebo som mal dve možnosti, mal som možnosť, že urobiť to ako volný výstavný súbor, čo bolo tradičné, a už som dva roky pracoval a uvažoval nad tým časopisom, a ona mi povedala, že možno by teda bolo dobré, keby som to už teda rozbehol v rámci diplomovky, že ona s tým nemá problém. Takže to bolo fajn, že ma v tom podporila. Tak ten časopis podľa mňa predbehol dobu. /z rozhovoru s Filipom Vančom, Bratislava, 21. 3. 2018/

Filip vytvoril koncept časopisu, pripravil jeho obsah. Všetky fotografie, ktoré sa objavili v prvom čísle - veľkoformátové portréty - boli jeho a tvorili zároveň jeho praktickú diplomovú prácu. Už od začiatku sa počítalo s pokračovaním toho projektu. Na rozdieľ od *Portu no.21*, ktorý začal Vančo neskôr vydávať pod hlavičkou Photoportu, nebol časopis *Park* primárne zameraný na fotografiu, s fotografiou, a obrozom celkovo, však pracoval inak, ako bolo vtedy na Slovensku v tomto type médií zvykom. Obsah časopisu bol založný na rozhovoroch s rôznymi osobnosťami, zameriaval sa viac menej na umenie a kultúru. Redakciu okrem Vanča tvorili *Jana Beňová, Kamila Krkošová* a *Stano Dančiak* mladší, plus občasní spolupracovníci.

Všetky materiály boli pôvodné, texty boli autorsky písané pre Park. Pri vizuáli išlo o to, dostať do časopisu kvalitnú fotografiu v kvalitnej grafickej úprave. Časopisy dodnes často dávajú hlavný dôraz na texty – aby boli hodnotné, presné a bez chýb. My sme sa okrem toho zaoberali tým, aby vizuál článkov mal aj nejakú kultúru, ktorá by pozývala k čítaniu. Podstatné bolo to, že vtedajšie obrázkové časopisy – či už to boli módniky alebo obsahové týždenníky –

pracovali s fotografiou neskutočne vulgárnym spôsobom. Úroveň magazínov z tej doby, napríklad časopisu Eva, bola príšerná. To mňa ako človeka, ktorý sa zaoberal fotografiou, veľmi hnevalo. Úplne sa ignoroval autorský prístup k fotke, čo znamená, že sa má odpublikovať tak, ako ju fotograf nafotil. Že sa nestrihá, nezasahuje sa do nej a nestvára sa s ňou, čo si kto zmyslí. To bol základný princíp pri tvorbe Parku. Zároveň išlo aj o výchovu grafických dizajnérov k rešpektu k médiu fotografie. Spolupráca s grafikom smerovala k tomu, aby dizajn fotografii pomáhal.
/z rozhovoru s Filipm Vančom pre časopis eTrend, 2014,
https://medialne.etrend.sk/tlac/casopis-park-prisiel-priskoro-ale-vo-velkom.html/

Dokopy vyšlo v občasnej peridoicite mezi rokmi 1996 a 2002 sedem čísel.
V čase, keď *Park* začal vychádzať, na Slovensku nič podobné neexistovalo. Jediným podobným médiom bol časopis *Vlna*, ktorý funguje dodnes. *Vlna* sa profiluje ako časpis o súčasnom umení a kultúre, na rozdieľ od *Parku* je však do veľkej miery postavený práve na texte.
Z dnešného pohľadu pôsobí *Park* ako generačný rozhovor priateľov a známych, z ktorých sa neskôr stali významné osobnosti domácej umeleckej scény. Už tu bola patrná Vančova schopnosť spájať ľudí a objavovať tvorcov, ktorí mali potenciál. Pre Park bola charakteristická istá neučesanosť, nekonvenčnosť a hravosť, či už v rozhovorch alebo grafikej úprave. Pôvodným zámerom dokonca bolo, že každé číslo bude robiť iný grafický dizajnér, nakoniec však Vančo spolupracoval prevažne s *Palom Bálikom* (ktorý neskôr vytvoril aj layout edície *Osobnosti súčasnej fotografie*)
V roku 1997 získal časopis *Park Národnú cenu za dizajn*, tento úspech Filip neskôr zopakoval so svojim ďalším projektom *Port no.21*.
Časopis svojim konceptom a zameraním vo veľkej miere naozaj predbehol dobu, či už sa to týka vizuálu, alebo obsahu. Slovenský trh je však pre tento typ média príliš malý a bez podpory grantov nemá šancu sa dlhodobo udržať. V čase, kedy Filip s *Parkom* začal, boli však grantové možnosti ešte dosť obmedzené. Vančo sa teda rozhodol osloviť sponzorov a financovať časopis aj týmto spôsobom, z dlhodobého hladiska to však nebolo únosné. Formát bol od začiatku nastavený neekonomicky a bolo jasné, že bez podpory sponzorov a reklamy sa neuživí, čo sa aj nakoniec stalo.

Časopis Port no.21

Ďalším Vančovým publikačným počinom sa stal časopis *Port no.21*, ktorý začal vychádzať vychádzať v roku 2007 pod hlavičkou *Photoportu*. V tom čase ešte *Photoport* sídlil na *Grosslingovaj 21* - preto číslo 21 v názve. Na rozdieľ od *Parku* bol už *Port no.21* zameraný primárne na fotografiu a vizuálne umenie.

Redaktorkami *Portu no.21* boli od jeho založenia *Barbora Haviarová*, *Iva Sýkorová a*

Bronislava Veselská /rod. Štecherová. Postupne sa na tomto poste vystriedali ďalší - *Jozef Macko, Aurel Hrabušický, Saša Gabrižová, Jana Gombiková, Filip Vančo*.
Šéfredaktorkou sa stala *Barbora Haviarová*, pre ktorú to bola prvá skúsenosť tohto druhu.

Dizajn časopisu vznikol v spolupráci s *Ateliérom grafického dizajnu 304* pod vedením *Pala Bálika* na VŠVU. Podľa zadania *Photoportu* vzniklo v rámci ateliéru niekoľko návrhov časopisu. Jediným obmedzením bola podmienka - žiadne zásahy do fotografie. Nakoniec bol vybraný návrh *Evy Kašákovej*, podľa ktorého vzniklo nulté číslo časopisu, ešte pod názvom Photoport. Finálny dizajn prvého časopisu už vytvoril *Juraj Sukop*.

Od prvého čísla sme spolupracovali s Jurajom Sukopom, ktorý nám po spoločných rozhovoroch, predstavách a výmenách názorov predostrel návrh, vďaka ktorému sme sa spoločne dopracovali k finálnemu layoutu. Rovnaký sa používal až do vydania posledného čísla na ktorom som pracovala. Minimalistický dizajn krásne spĺňal presne to, čo sme chceli dosiahnuť. A to – fotografia na prvom mieste. Túto vetu som Jurajovi a neskôr Alici Horváthovej, (ktorá prevzala zalamovanie po Sukopovi[22],) musela zo začiatku opakovať pri každom čísle. Takže nakoniec, keď nám niečo nesedelo, radšej sme prepísali text, len aby sme zachovali plnohodnosť obrazovej stránky časopisu. /z rozhovoru s Barborou Haviarovou, email, 19. 4. 2018/

Časopis vychádzal v neobvyklom veľkom formáte B3 - toto riešenie bolo zvolené s ohľadom na prezentáciu vizuálnych materiálov, ktoré boli hlavnou zložkou časopisu. Okrem fotografie sa časopis venoval aj iným druhom vizuálneho umenia, ako ilustrácia či film. Jednotivé čísla boli tematicky zamerané a táto koncepcia zostala viac menej nezmenená počas celej doby jeho trvania. Časopis ponúkal prierez súčasnou fotografickou scénou, najväčší priestor mala rubrika Portfólio, kde sa prezentovali súčasní slovenskí autori. Ďalšie pravidelné rubriky sa venovali histórii, so zameraním na prevratných tvorcov svetovej scény, teórii, či už fotografie, filmu alebo iného vizuálneho umenia. Časopis obsahoval tiež recenzie, či predstavenie zahraničných umeleckých škôl. Na Slovensku bol jediným svojho druhu.

V roku 2009 získal *Port no.21 Národnú cenu za dizajn* v kategórii *Komunikačný dizajn*.
Počas desaťročnej existencie časopisu zostal jeho výnimočný nadčasový dizajn nezmenený, aj keď sa o tom niekoľkokrát uvažovalo, predovšetkým z praktických dôvodov - netradičný formát spôsoboval problémy s distribúciou.
Po desiatich rokoch, v roku 2017, bolo vydávanie *Portu no.21* ukončené. Aktivity združenia sa presunuli iným smerom a na časopis už neboli kapacity.

[22] Neskôr časopis zalamovala Magdaléna Scheryová, členka APARTU

Každá skúsenosť je skúsenosť. Časopis je jedna z tých, ktoré nemažem. Dalo mi to poznanie, že sa netreba báť oslovovať ľudí, ktorých práca ma zaujíma. Neviem, či to je vďaka časopisu alebo len tým, že som zostarla, ale som nekompromisnejšia vo veciach na ktorých mi záleží. Hneď na začiatku si treba ujasniť, ako majú veci fungovať. A asi najdôležitejšie na tom celom, či už v Porte, Photoporte alebo vlastne celkovo v živote je, s akými ľuďmi sa pustíš do spolupráce. /z rozhovoru s Barborou Haviarovou, email, 19. 4. 2018/

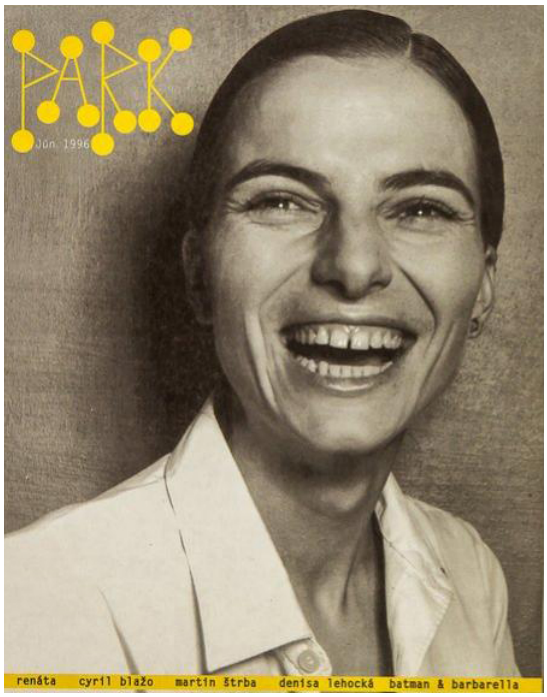

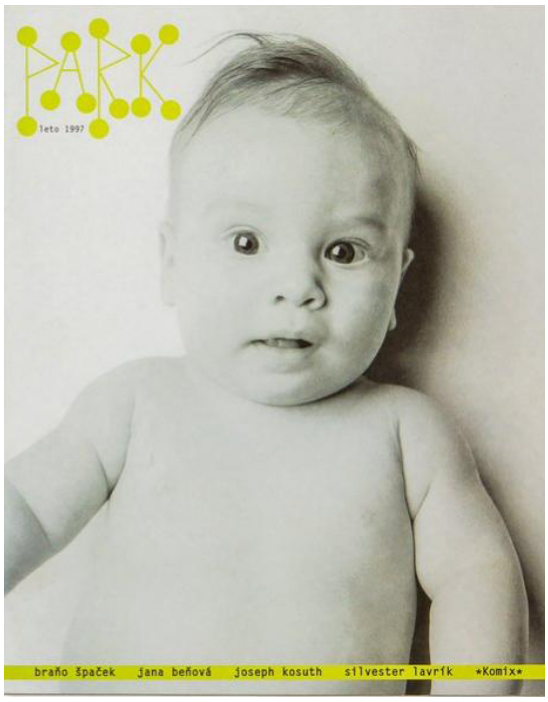

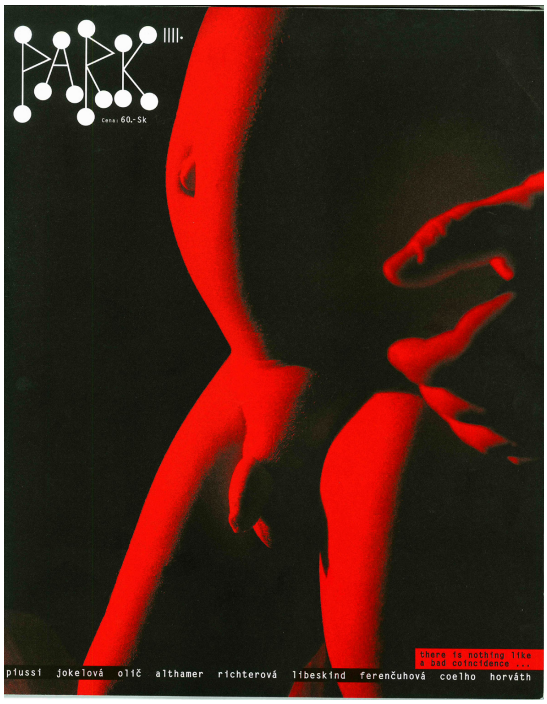

Časopis Park

PARK
E.GINDL » J.OLIČ » M.BLAŽO » D.MATEJ » M.PIAČEK » P.ZAGAR » M.ČÁRSKY
F.LADSTÄTTER » I.ŠTRPKA » M.ALEXEJENKO » MED » PROJEKT AGENT 303

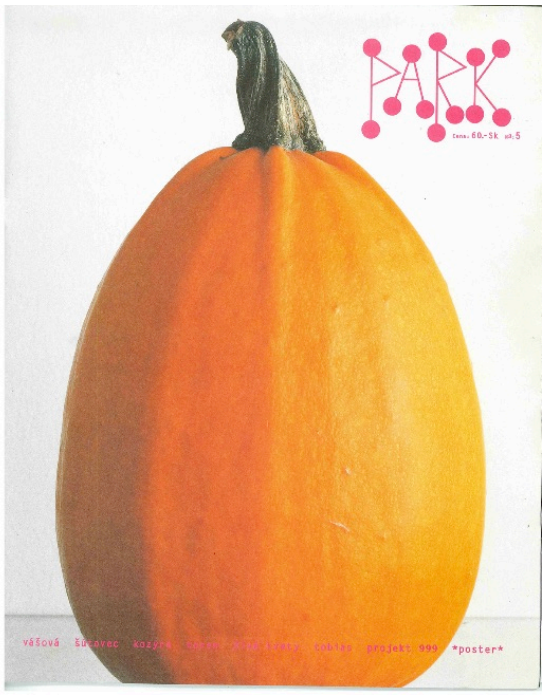
PARK
poster

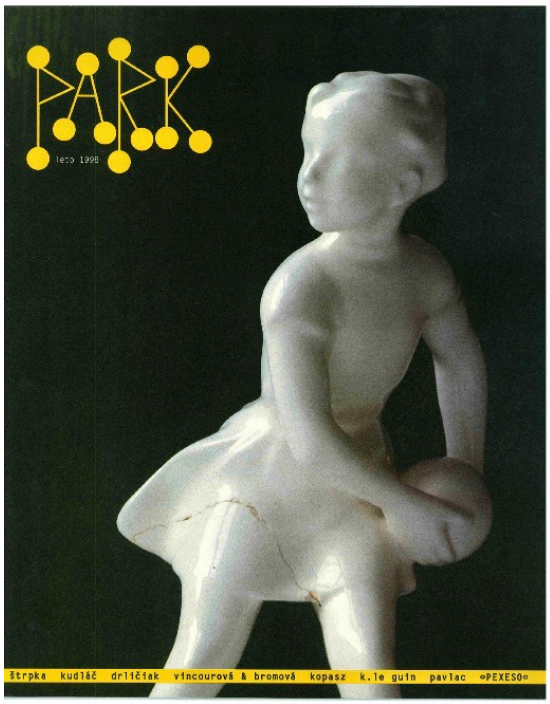
PARK
leto 1998
štrpka kudláč drličiak vincourová & bromová kopasz k.le guin pavlac «PEXESO»

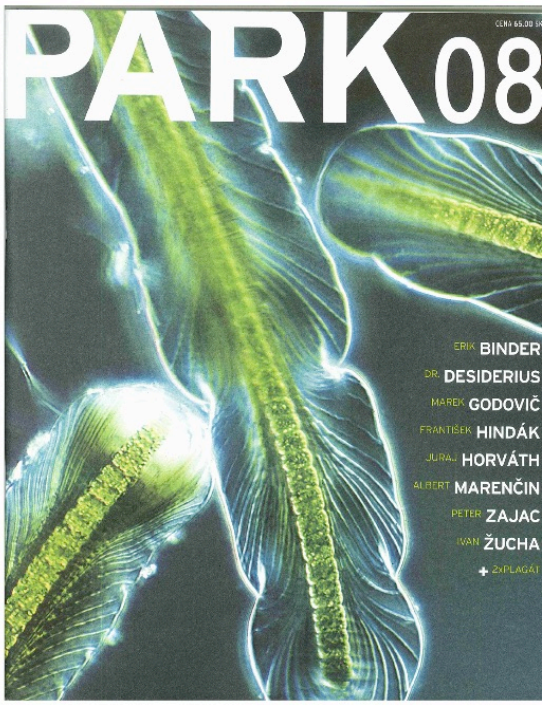
PARK 08
ERIK BINDER
DR. DESIDERIUS
MAREK GODOVIČ
FRANTIŠEK HINDÁK
JURAJ HORVÁTH
ALBERT MARENČIN
PETER ZAJAC
IVAN ŽUCHA
+ EXPLAGÁT

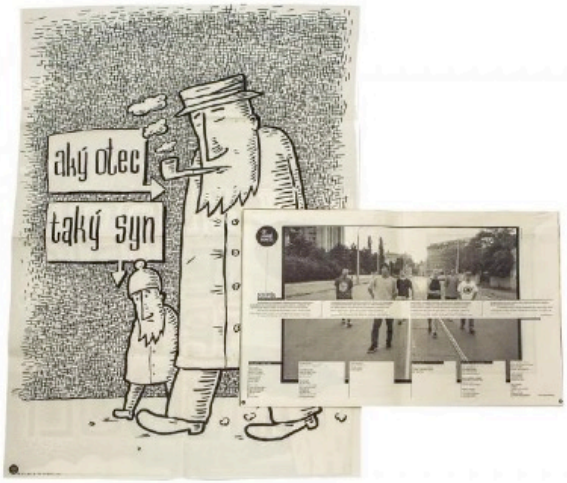
aký otec
taký syn

KARTELL SUMMER ONLADE AMAT VITRA CATTELAN ITALIA
MAP ODIMO FREZZA MOROSO MISTRAL CESAR SINTESI
PARK08
OBSAH
04
12
14
18
22
26
35
38

NAJÍT SEVER,
A ZVOLNA K SEVERU

NEDĚLAČKA
Tichý chod, malé provozní náklady

ALBERT MARENČIN

Obálky časopisu Port no.21

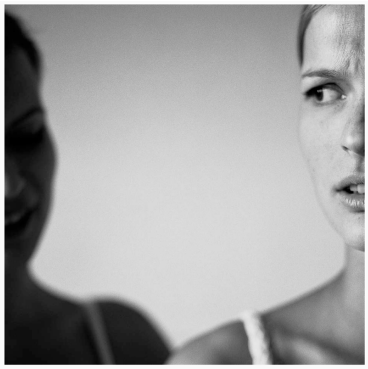

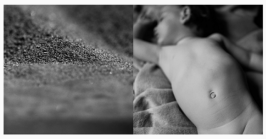

II. ročník veletrhu fotografie
7. – 12. dubna 2009
Praha, výstaviště Ish Mánes
PRAGUE PHOTO
2nd Edition Photography Fair
April 7 - 12, 2009
Prague, Exhibition Hall Manes

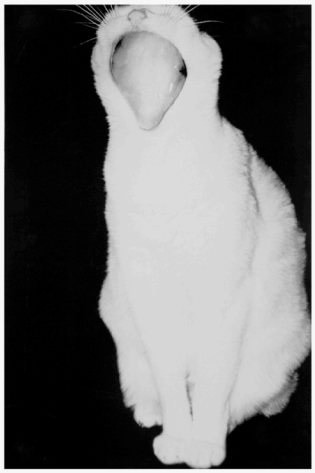

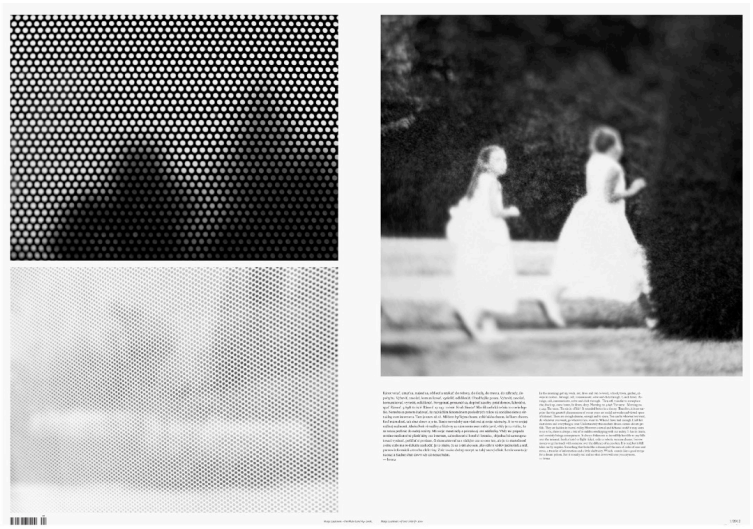

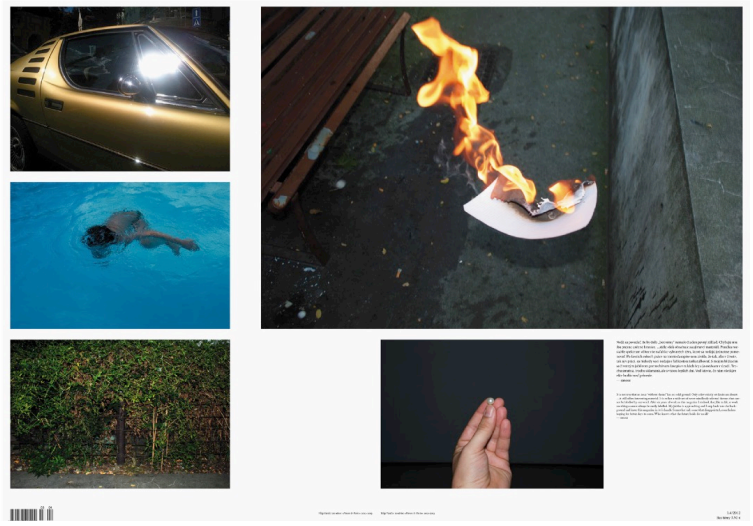

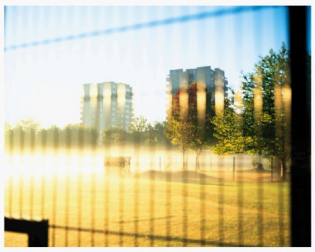

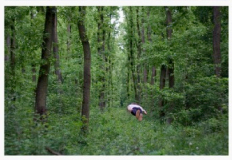

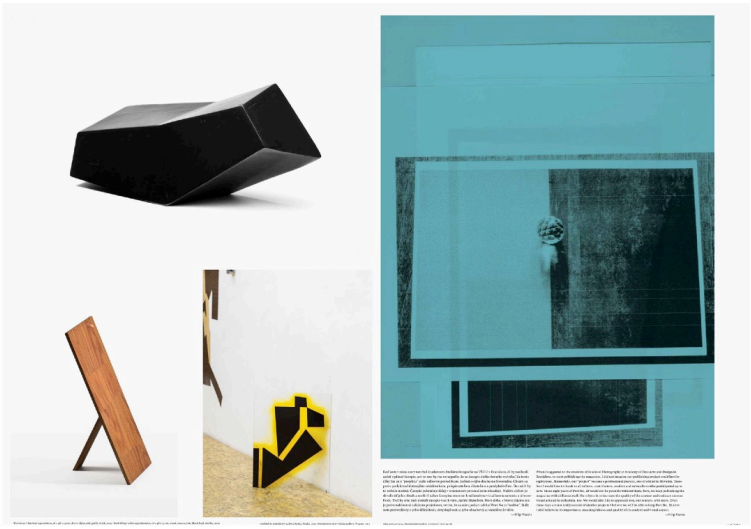

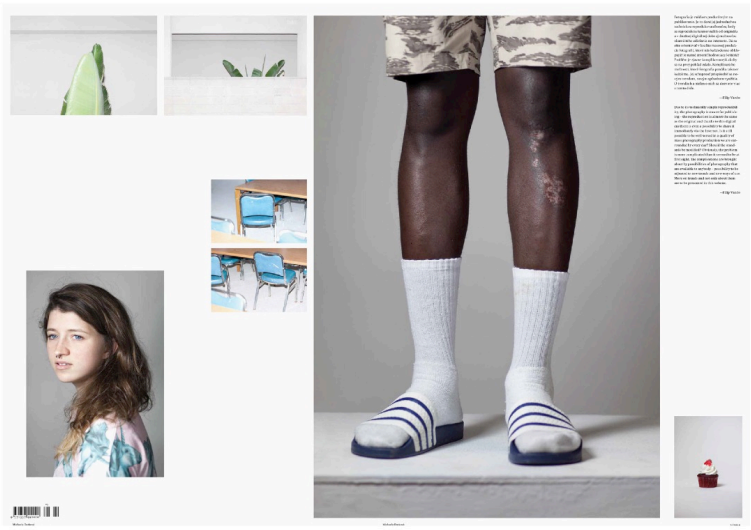

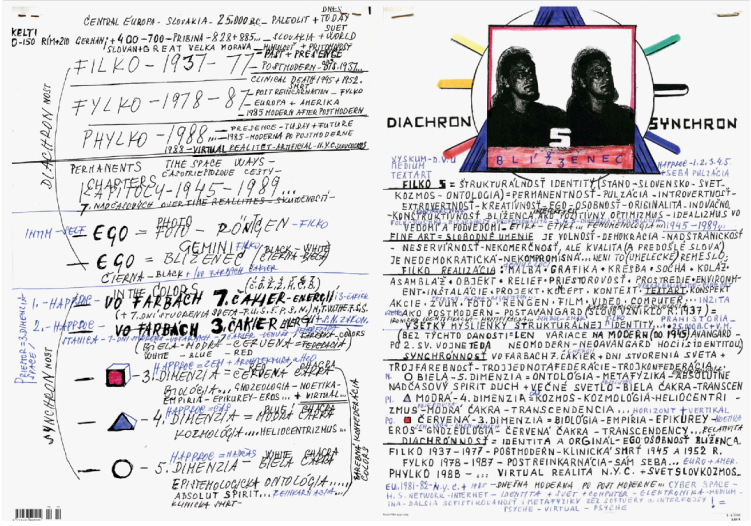

KNIHY

Photoport

Kniha *Photoport* je prvou publikáciou, ktorá vyšla pod hlavičkou tohto občianskeho združenia a na ktorej Filip Vančo spolupracoval. Bola vydaná v roku 2009 v náklade 2000 kusov v spolupráci s vydavateľstvom *Slovart*.

Kniha Photoport je pokusom o zdokumentovanie nástupu novej generácie slovenských fotografov. Po slovenskej novej vlne z 80. rokov minulého storočia, založení oddelenia fotografie na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave (1990) a trendu maximálneho individualizmu po roku 1989, už teraz dozrel čas na jednu z ďalších generačných výpovedí. Koncepcia a výber autorov v tejto publikácii je postavená na štyroch rôznych pohľadoch. Pohľade Lucie Gavulovej - kritičky umenia, Michaely Paštékovej - teoretičky fotografie, Jozefa Kovalčika - filozofa a estetika a Filipa Vanča - pedagóga a fotografa tak, aby obraz o tvorbe tejto nastupujúcej generácie bol čo najkomplexnejší. /oficiálny text distribútora/

Motiváciou k vydaniu knihy bolo otvorenie *Ateliéru fotografie na Vysokej škole múzických umení*, ktorý počas prvých 5 rokov viedol práve Filip Vančo. Kniha združuje autorov, s ktorými v tej dobe Vančo spolupracoval a ktorých pokladal za zaujímavých. Obsahuje hlavne študentské práce autorov, o ktorých sa dnes sá hovoriť ako o novej generácii slovenských fotografov - *Peter Ančic, Juraj Anušev, Juraj Fifik, Barbora Haviarová, Jana Ilková, Ján Kekeli, Šymon Kliman, Zuzana Kmeťová, Monika Kováčová, Dalibor Krupka, Maija Laurinen, Ján Palkovič, Lucia Stráňaiová, Iva Sýkorová, Ján Šipöcz, Radana Valúchová, Filip Vančo, Bronislava Veselská, Jaroslav Žiak*.

Keďže Filip Vančo chcel, aby kniha mala aj nejaký relevantný textový sprievod, na spoluprácu oslovil troch teoretikov a kurátorov - *Luciu Gavulovú, Michaelu Paštékovú a Jozefa Kovalčíka*. V spolupráci s nimi vznikol výsledný výber fotografií ako aj sprievodné texy.
O nápaditý grafický dizajn sa postaral *Palo Bálik*. Dizajn nadväzuje na vizuál a logo galérie Photoport. Na obálke knihy sú prázdne kolónky, do ktorých sa mali ručne podpisovať publikovaní autori.

Kniha *Photoport* je zaujímavým pohľadom na vtedajšiu nastupujúcu generáciu autorov. To, čo ich napriek rozdieľnemu prístupu k fotografii spája, je, že v zásade ide vo všetkých prípadoch o čistú fotografiu. Vo fotkách nenájdeme žiadne digitálne zásahy, koláže, alebo vtedajšie módne trendy. Táto kniha je unikátna svojou koncepciou, dá sa povedať, že dovtedy, a vlastne ani doteraz nič podobné na Slovensku nevyšlo. Zo zastúpených autorov sa však z rôznych dôvodov naďalej venuje autorskej tvorbe len pár z nich. Keďže trh s fotografiou na

Slovensku v podstate neexistuje, je pre mladých autorov náročné sa v oblasti umeleckej fotografie presadiť, či nebodaj ňou ešte aj zarobiť nejaké peniaze.

Edícia Osobnosti slovenskej fotografie

Za svoj vznik vďačí táto edícia viac menej náhode. Prvý z vydaných fotografov, *Anton Podstraský*, zomrel ako pomerne neznámy autor v roku 2007. Svoj archív zveril svojmu priateľovi *Mirovi Miklasovi*. O archíve sa dozvedel Filip Vančo, a spolu s *Aurelom Hrabušickým*[23], kurátorom zbierky moderného a súčasného umenia v *Slovenskej národnej galérii*, sa rozhodli vydať *Antonovi Podstraskému* monografiu. Peniaze z grantu, ktorý na tento účel dostali, však nedokázali pokryť vydanie tak, ako si to Vančo s *Hrabušickým* predstavovali. V tom čase však *SNG* pripravovala výstavu iného ,,zabudnutého'' slovenského fotografa, *Viliama Malíka*, ktorej kurátorom bol práve *Hrabušický*. Vančo spolu s *Hrabušickým* preto navrhli *SNG* spoluprácu - vytvorenie knižnej edície, ktorá bude mapovať osobnosti slovenskej fotografie, ako boli práve *Malík* a *Podstraský*. Výhodou edície malo byť okrem iného to, že knihy budú mať vopred daný dizajn a layout, čím sa neskôr ušetria ďalšie náklady. So *SNG* sa im podarilo dohodnúť a tak v roku 2013 vyšli prvé dve publikácie z edície *Osobnosti slovenskej fotografie* - ako prvá vyšla kniha ***Anton Podstraský***, nasledovaná knihou ***Viliam Malík***. Layout vytvoril *Palo Bálik*. Knihy boli vydané v spolupráci Slovenskej Národnej Galérie, Photoportu a vydavateľstva Slovart.
V tom istom roku bola edícia ocenená v súťaži *Najkrajšie knihy Slovenska* v kategórii *Knihy o výtvarnom umení a obrazové publikácie*.

Anton Podstraský

Otvorenie edície *Antonom Podstraským* sa ukázalo ako dobrý marketingový ťah, keďže Podstráskeho fotografie dokážu na prvý pohľad zaujať aj ľudí mimo fotografickej obce. Tento autor sa venoval čiernobielej dokumentárnej fotografii a podarilo sa mu dokonale zachytiť atmosféru 60. a 70. rokov v Bratislave. Pohyboval sa, dalo by sa povedať, na okraji spoločnosti, mimo oficiálnych kruhov. Sám *Podstraský* mal počas svojho života problémy s alkoholom, ani na protialkoholickom liečení však neprestal fotografovať. Jeho fotografie zachytávajú život na ulici, drsne, poeticky, ukazujú, ako vyzeral reálny socializmus v uliciach Bratislavy.

[23] *Umelecký kritik a historik. Študoval na filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Od roku 1996 bol kurátorom zbierky nových médií a neskôr zbierky fotografie v Slovenskej národnej galérii v Bratislave. Venuje sa vizuálnemu umeniu na Slovensku v poslednom storočí. Vo svojich kurátorských a edičných na pôde SNG aj inde sa zaoberá konceptuálnym a vôbec alternatívnym umením na Slovensku v šesťdesiatych až osemdesiatych rokoch 20. storočia a predovšetkým modernou, neomodrenou fotografiou a fotografickým dokumentom posledných desaťročí. /https://www.sng.sk/sk/kontakty/72610_hrabusicky-aurel/*

Keď som prvýkrát videl Podstraského archívy, bol som uchvátený kvalitou jeho fotografií. Keby nežil spôsobom, akým žil, tak takéto veci nenafotí. /z rozhovoru s Filipom Vančom pre časopis Život, 2013, http://www.zivot.sk/clanok/13683/nedoceneny-podstraskeho-fotografie-pripominaju-ako-sme-zili/

Podstráskeho tvorba v mnohom pripomína tvorbu *Jindřicha Štreita* alebo *Martina Kollara*, na rozdieľ od *Štreitovho* láskavého prístupu je však *Podstrásky* oveľa kritickejší, To, čo robí autorov prístupných a zaujímavých pre široké publikum, je humor, prítomný v ich fotografiách. Hoci *Podstraský* fotografoval aj mimo Bratislavy, gro jeho tvorby tvoria práve výjavy z bratislavských ulíc a pohostinstiev, kde bol častým hosťom. Je pomerne prekvapivé, že napriek otvorenej kritickosti a zobrazovaniu tvz. nežiaducich spoločnských javov boli *Podstráskeho* fotografie už počas jeho života publikované aj v dobovej tlači.

S *Mirom Miklasom* [24]sa Podstraský zoznámil v roku 2005 na legendárnom bratislavskom trhovisku Miletička a stali sa z nich priatelia. Práve vďaka Mirovi sa *Podstraského* pozostalosť, obsahujúcu viac než desaťtisíc unikátnych negatívov, podarilo zachrániť a neskôr sa stala základom pre knihu.
Ešte pred vydaním knihy sa v roku 2012 vo *Photoporte* konala výstava *Anton Podstraský - synáčik ulice,* kurátorsky pripravená Filipom Vančom.

Viliam Malík

Monografia *Viliama Malíka* vyšla takmer súčasne s knihou o *Antonovi Podstráskom* a prvý náklad - 1000 kusov, sa vypredal už počas trvania výstavy v *SNG*.
Na rozdieľ od *Podstraského* bol *Viliam Malík* už za svojho života uznávaným fotografom, paradoxne bol však po celý svoj život fotografom amatérskym a popri fotografovaní mal aj iné, oficiálne zamestnanie. Vo svojej tvorbe sa venoval prevažne dokumentu, ako amatér však nemal potrebu zazanamenávať spoločenský dôležité udalosti. Namiesto toho sa venoval fotografovaniuiu všedných, obyčajných chvíľ. Práve v tom je však jeho tvorba cenná - ukazuje bežný život obyvateľov jeho doby. Jeho fotografie sú zaujímavé svojou tematickou všestrannosťou, ako aj nestranným, otvoreným prístupom. Vďaka týmto kvalitám patrí medzi navýraznejších predstaviteľov fotožurnalizmu na Slovensku. Jeho kariéra začala pomerne výrazným nástupom, keďže už v mladom veku patril medzi najvýznamnejších slovenských fotografov svojej doby. Hoci sa *Malík* v svojich fotografiách ani práci k politickej problematike nevyjadroval, po prevrate vroku 1948 sa stiahol z verejného života a odsťahoval sa do Tatier. Hoci naďalej tvoril, jeho práca stratila kontakt s problémami doby a jeho fotografie sa stali viac menej okrajovou regionálnou záležitosťou.

[24] Fotograf Miroslav Miklas sa vo svojej tvorbe venuje predovšetkým klasickému dokumentu. Je autorom bakalárskej práce Antonín Podstraský - kronikár života (2007) na ITF

Jeho fotografie sa vyznačujú čistou, modernistickou kompozíciou, jeho štýl je strohý a čistý. Rozsah tém sa pohybuje od architektúry a mestského prostredia až po fotografovanie vidieckeho Slovenska a jeho rituálov v posledných rokoch života.

Ján Galanda

V roku 2014 sa edícia rozrástla o tretiu publikáciu - *Ján Galanda*.

Ján Galanda bol unikátnym zjavom na slovenskej fotografickej scéne. Rovnako ako *Viliam Malík*, aj on patril medzi fotoamatérov a celý život pracoval ako bankový úradník. Nemal žiadne fotografické vzdelanie, môžeme sa len domnievať, že talent mal, tak povediac v rodine - vzdialeným príbuzným bol známy slovenský maliar *Mikuláš Galanda*. Až do prevratu v roku 1948 viedol *Galanda* Roľnícku vzájomnú pokladnicu, po prevrate ho však pozbavili funkcie a zvyšok života prežil v skromných podmienkach. Jeho pozícia mu však v predovšetkým v 30. a 40. rokoch umožňovala cestovať po svete. *Galanda* ako fotoamatér dokumentoval predovšetkým svoje vlastné záujmy - turistiku, šport, cestovanie po Slovensku aj do zahraničia. Vďaka tomu sa mu podarilo vytvoriť na slovenské pomery unikátne dielo. Toto dielo však dlho zostalo nedocenené, práve kvôli témam, ktorým sa *Galanda* venoval. Jeho fotografie z plavieb po mori, zahraničných ciest, alebo výletov s priateľmi do hôr rozprávajú príbeh akýchsi zlatých čias, tak odlišný od toho, čo zažívala väčšina ľudí. Fotografie nie sú výnimočné len svojim obsahom, ale predovšetkým formou. Aj tu bol *Ján Galanda* absolútne unikátny. Jeho minimalistické fotografie sa vyznačujú náročnou, decentralizovanou kompozíciou, ktorá však nebola výsledkom aranžovania. Modrenistické, rafinované fotografie ukazujú životný štýl nastupujúcej modernej doby. Neriešia sociálne témy, ani problémy vznikajúcej novej, modernej spoločnosti. Ukazujú čistú radosť zo života.
Väčší počet jeho snímok sa po prvý krát objavil na výstave *Nové Slovensko/Ťažký zrod moderného životného štýlu (2011–2012)* [25] v *SNG*, kde patrili medzi najväčšie objavy expozície.

Ivan Matejka

Zatiaľ posledným z tejto edície je fotograf *Ivan Matejka*, ktorý svojou tvorbou aj životným príbehom perfektne napĺňa definíciu outsidera slovenskej fotografie.

To, čo sa nám zdá, pri tých autoroch, ktorých robíme, byť dosť podstatné je, že oni nemali tú ambíciu sa prezentovať. Ako keby to sú ľudia, ktorí sú intorvertní - ale to nehovorím teraz o Podstráskom, lebo on nebol zas taký introvert - ale tá ambícia tam nebola, že teraz urobím

[25] Výstava sa konala v Esterházyho paláci v Bratislave, 30. 6. 2011–15. 1. 2012, kurátorsky ju pripravili Aurel Hrabušický, Petra Hanáková a Katarína Bajcurová

jednu sériu a idem to tlačiť všade, čo je dnes úplne bežné, ale vtedy mnoho z tých autorov robilo tie veci naďalej, bez ohľadu na to, či to niekto reflektoval, či mali nejaké výstavy, alebo nemali. To je prípad aj Matejku. Vynikajúci fotograf, ale úplne bez autorských ambícií sa presadiť. To je celkom zvláštne, no. /rozhovor s Filipom Vančom, 10. 1. 2018/

Ivan Matejka (1942) začal fotografovať už veľmi mladý a už na strednej škole bolo jasné, že sa jedná o pozoruhodného fotografa. Napriek tomu sa však rozhodol nepokračovať v štúdiu na umeleckej akadémii, namiesto toho od svojich 20 rokov pracoval ako fotograf v rôznych inštitúciách. Tým, že sa nestal takzvane ,,umeleckým" fotografom, sa však jeho práce neobjavovali ani na skupinových výstavách profesionálov. Zdá sa, akoby *Matejka* ani nemal záujem svoju autorskú tvorbu nejak výrazne prezentovať. Aj jeho fotografie pôsobia, ako by si ich robil skôr sám pre seba. V tomto prípade to však vôbec nie je na škodu, práve naopak. *Matejka* využíva fragmenty svojho okolia na to, aby vypovedal o svojom vnútornom svete. Obyčajné, tiché zátišia (napr. cykly *Kuchynské zátišia, Diétne zátišia*) dokážu v *Matejkovom* prípade povedať viac, ako by dokázali dramatické fotografie z centra diania.
Matejka bol fotografom ,,nerozhodujúceho okamihu'', napriek tomu jeho fotografiám nechýba istá dynamika a napätie. Na rozdieľ od svojich súčasníkov odmietal experimentovať s rôznymi, v tom čase rozšírenými technikami, ako montáž, solariácia, vo väčšine prípadov si vystačil s jednoduchou čiernobielou, neskôr farebnou fotografiou bez viditeľných zásahov. Jeho tvorba by sa tak na prvý pohľad najskôr dala zaradiť k novej vecnosti, hoci v tom čase už malo hnutie svoj vrchol za sebou. *Matejkove* fotografie však majú v sebe aj istú poetickosť, nikdy však neprekročí hranicu akejsi všednosti.
Vančo a *Hrabušický* sa pri výbere fotografií rozhodli práve pre túto líniu. Ťažiskovým je v *Matejkovej* monografii práve cyklus *Okná*, ktorý je svojou jednoduchosťou, blanacujúcou na hranici banálnosti, zároveň však vyváženou dokonalými kompozíciami odkazujúcimi na konštruktivizmus, akousi esecnciou *Matejkovej* tvorby. Knihu uzatvára niekoľko farebných fotografií, ktoré sa však rovnako ako *Matejkova* čiernobiela tvorba nesú v znamení precíznych, nie však prekomplikovaných kompozícií a hľadaní významov práve v každodennosti, ktorá autora obklopuje.

Tvorba fotografa je v tomto prípade predstavená komplexne od jej začiatku až po posledné zábery z nedávnej doby. Nič z Matejkovej tvorby sa nepotláča a nič sa nevyzdvihuje. Práve naopak, obrazová príloha plynie vo vizuálnej logike napredovania jednotlivých súborov. Pri takto skladanej knihe si uvedomíme jasnú a presvedčivú umeleckú výpoveď autora, ktorú doposiaľ nikto nepoznal. Text Aurela Hrabušického sa venuje interpretácii jednotlivých fotogra í, občas naznačí kontext s tvorbou iných medzinárodne známych fotografov, resp. fotogra ckých či umeleckých smerovaní. To, čo je však na textoch Aurela Hrabušického výnimočné, je najmä jeho tvorivé písanie, v rámci ktorého modeluje mikropríbehy jednotlivých fotografí. Zaznamenané objekty, napr.antény, dvory či rodendróny, sa v jeho podaní menia na živé „bytosti z iného sveta", na „podivné víriace mikroorganizmy" či „záhadné figúrky". Pritom tieto

pripodobenia, akási špecifická imaginácia autora textu, v mnohom odkrývajú aj skutočný záujem fotografa. O to väčšmi, že na Matejkovej tvorbe je výnimočný jeho veľmi úsporný spôsob zaznamenávania reality. Ne guruje v nej množstvo naratívov, ale ak si už nejaký motív autor vyberie, povie ním viac, než by sa na prvý pohľad zdalo. /Ivan Matejka - Básnik samoty, Bohunka Kolesová, časopis Fotonoviny, 41/17/

Aj zásluhou tejto publikácie získal *Matejka* cenu *Osobnosť slovenskej fotografie* [26] za rok 2017.

Edícia Súčasné umenie

Rovnako ako predošlá edícia *Osobnosti slovenskej fotografie*, aj táto edícia vznikla v spolupráci s vydavateľstvom *Slovart*. Zmenou oproti predošlej edícii je, že každá z publikácií bude mať originálny dizajn. V prípade tejto edície nejde o monografie, zároveň sa však nejdná o autorskú publikáciu v pravom zmysle slova. Edícia *Súčasné umenie* si kladie za cieľ popularizovať súčasné umenie formou knihy, ktorá ukazuje konkrétny umelecký projekt autorov.

Pub Art

Táto kniha je prvou z novej edície, o grafickú úpravu sa postaral *Palo Bálik*. Kniha obsahuje kresby dvoch autorov - *Martina Kochana* a *Cyrila Blaža*.
Títo autori sa spoznali počas *Kochanovho* štúdia na *Pedagogickej fakulte Trnavskej univerzity*, kde *Cyril Blažo* pôsobil ako pedagóg. Vzniklo medzi nimi priateľstvo, ktoré bolo základom neskoršej umeleckej spolupráce. *Martin Kochan* (1981) sa venuje predovšetkým fotografii, konceptuálnemu umeniu a performance, *Cyril Blažo* (1970) sa venuje kresbe, grafike, fotografii a koláži.

Pôvodne šlo o čistú zábavu - dvaja výtvarníci sediaci pri pive akoby mimovoľne dokresľovali obrázky z časopisov. Názov *PUB ART* odkazuje na prapôvod tejto zábavy - pubertálne dokresľovanie či už obrázkov v časopisoch, alebo v učebniciach. Už z toho vyplýva, že hlavným znakom týchto kresieb je predovšetkým humor a spontánnosť. Ich základom je dialóg - či už s pôvodným, dokreslovaným obrazom, alebo medzi sebou. Keďže sú obaja autori predovšetkým vizuálni umelci, kresba je pre oboch prirodzeným spôsobom vyjadrovania a komentovania rôznych spoločenských tém. Kresba je v tomto prípade akýmsi denníkom, skicárom, vedľajším produktom debaty.

[26] *Cenu Osobnosť slovenskej fotografie za rok 2017 získal Ivan Matejka za celoživotné dielo s prihliadnutím na vydanú monografiu a retrospektívnu výstavu v rámci Mesiaca fotografie.* / **CENA: OSOBNOSŤ SLOVENSKEJ FOTOGRAFIE A FOTOGRAF ROKA 2017** Kristína Devínska, Fotonoviny 42/2018

Vzájomná rozdieľnosť ich oslobodzuje a obom prospieva. Martin bojuje za Umenie, Cyril bojuje proti Umeniu. Martin hľadá vznešenosť a pravosť umenia, Cyril sa vymedzuje voči tomu veľkému kanonizovanému umeniu. Idú proti sebe, zrazu sa dokážu stretnúť a porozumieť si. Martina toto stretnutie oslobodzuje, Cyrila vedie k produktivite. /Mira Keratová pre Denník N, text Jana Németh, 2016, https://dennikn.sk/539190/niekto-sa-v-krcme-rozprava-oni-tam-chodia-robit-umenie/

Knihu zostavila *Mira Keratová*, ktorá stojí aj za kurátorským výberom na rovnomennej výstave v galérii *Photoport*.
Kresby sa už predtým v menšom počte objavili na výstave *SNG Tekutá múza. Alkohol a vizuálna kultúra* [27]

Umenie nekúpiš

Druhou a zatiaľ poslednou knihou z edície Súčasné umenie je Umenie nekúpiš Milana Tittela. Knihu zostavil *Aurel Hrabušický*.
Milan Tittel (1966) je v rámci svojej generácie pomerne ojedinelým zjavom.
Pôvodne vyštudoval sochárstvo na *VŠVU*, vo svojej tvorbe sa neobmedzuje na jedno médium. Venuje sa aj videu a performance, pracuje s objektom, fotografiou, piestorom. Od začiatku tvorí prevažne v rámci rôznych zoskupení a kolektívov, ako napríklad XYZ, kde pracuje s *Matejom Gavulom*. Svoju prvú samostatnú výstavu mal až v roku 2017 v galérii Kunstverein.

V poslednom čase najviac pracuje s nájdenými objektmi (môžu to byť aj živé organizmy a ľudské „živé sochy"), prípadne s ich kombináciami. Niektoré diela odkazujú na bizarné neodadaistické zostavy predmetov, ale najzaujímavejšie si pohrávajú s efemérnymi prvkami a hmotami, stelesňujú tak akúsi zenovú meditáciu v materiáli. /oficiálny text distribútora/

V knihe Umenie Nekúpiš môžeme nájsť tri typy obrázkov fotografie, ktoré môžu byť buď dielom samy o sebe, alebo sú záznamom diela - objektu či performace. Zároveň však svojou estetickou hodnotou vytvárajú akoby dielo nové.
Kniha nie je záznamom jedného projektu, tak, ako to bolo v prípade Blaža a Kochana, nie je však ani monografiou. Pri jej zostavovaní je vytýčená jasná línia - banalita vs. metafora, surreálnosť obyčajného. Tittel pracuje so zdanlivo bežnými predmetmi, ktorým dodáva význam práve kontext, do ktorého ich umiestňuje.

Tittel sa nezameriava len na samotný objekt alebo samotný priestor. Skúma priestorové vzťahy, hľadá správnu pozíciu objektu v priestore, vytvára medzi objektom a priestorom osobité vzťahy.

[27] Esterházyho palác, 5.3.2015 - 31.5. 2015, kurátorka Petra Hanáková

/Tittel - objekt - medzipriestor, Sabína Ahmadová, Artlak.cz, http://artalk.cz/2017/02/24/tittel-objekt-medzipriestor/

Anton Podstraský

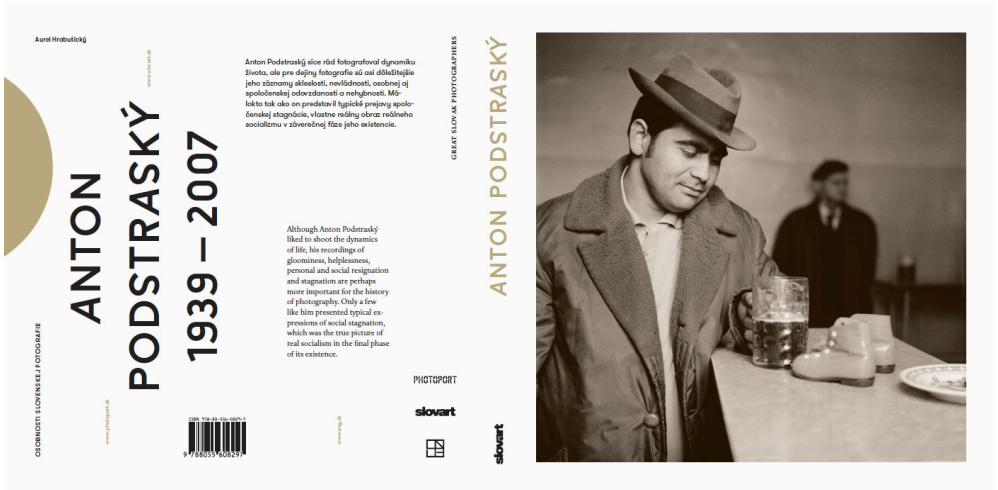

Viliam Malík

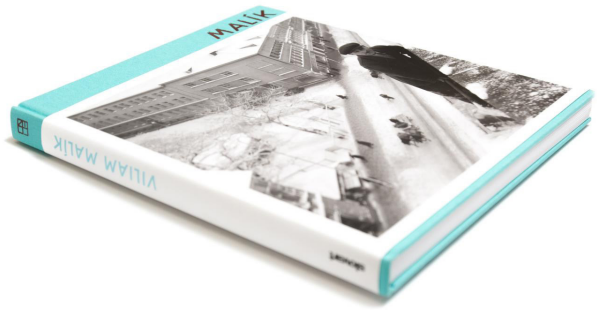

Ján Galanda

GALANDA

Ivan Matejka

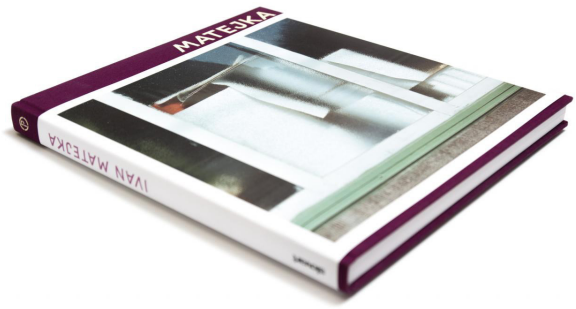

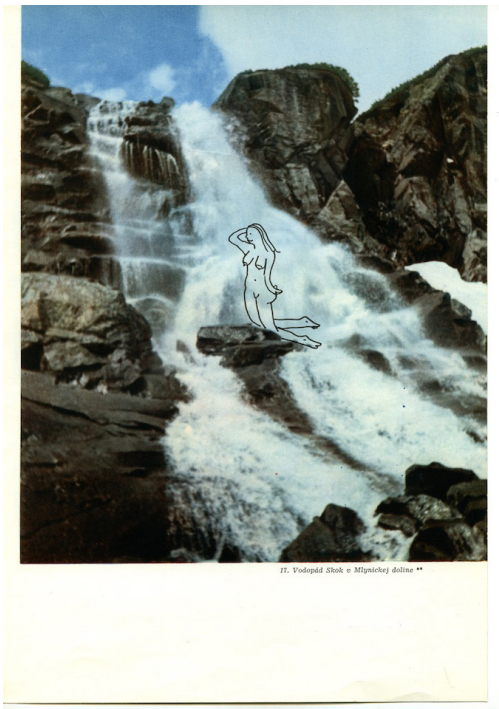

17. Vodopád Skok v Mlynickej doline **

Pub Art

Umenie nekúpiš

ZÁVER

Obdobie, ktoré vo svojej práci spracovávam, je charakteristické prechodom z analógu na digitál, a to nielen vo fotografii, ale aj v médiách všeobecne. Množstvo zdrojov sa nezachovalo práve z tohto dôvodu - webstránky, na ktorých boli publikované informácie, fotografie, recenzie výstav, či rôzne relevantné články, často u neexistujú a na archiváciu nikto nemyslel. [28] Preto si myslím, že je dobre, že sa mi podarilo zachytiť históriu galérie Photoport ešte v momente, kedy sa môžem spoliehať na pomerne presné spomienky priamych účastníkov. Vo svojej práci som sa takisto snažila zhromaždiť čo najviac obrazových materiálov, hlavne tých, ktoré sa v digitálnej podobe zatiaľ nikde nevyskytujú, ako sú napríklad Vančove školské práce, jednotlivé čísla časopisu Park, či Port no.21, či grafické riešenia loga alebo plagátov.

V slovenskom umeleckom prostredí je len málo ľudí, ktorí dokážu byť tak priami a úprimní ako Filip Vančo, a práve preto nie každý dokáže konfrontáciu s ním ustáť. Počas svojho pôsobenia si Vančo vyrobil veľa nepriateľov, ale aj priateľov. Jeho príbeh je zaujímavý práve tým, ako nepredvídateľné veci môžu v živote byť a zanecháva vo mne zvedavosť na to, čo bude ďalej.

Za tie roky, čo Filipa poznám, si ho trúfam nazývať svojim priateľom. Bez jeho podpory a kritiky by som sa nikdy na svojej fotografickej ceste nedostala až tam, kde som teraz. K Photoportu sa viažu jedny z mojich najkrajších spomienok na Bratislavu.

Zatiaľ nech si každý myslí svoje. Čas ukáže.

[28] Ako pomerne zásadný zdroj sa nakoniec prekvapivo ukázal facebook, kde sa okrem iného dajú dohľadať aj presné dátumy udalostí.

PRÍLOHY

Ž I V O T O P I S, Mgr. art. Filip Vančo /philip.vanco@gmail.com/

Narodený: 16.05.1972, Bratislava

Štúdium:

1986-1990 – Stredná umelecko-priemyselná škola, Bratislava

1990-1996 – VŠVU, katedra vizuálnych médií, absolvoval s titulom Mgr. art.

1996-1997 – VŠMU, katedra dokumentárnej tvorby

Zahraničné stáže:

1993 – Gerrit Rietveld Academy, Amsterdam, Holandsko – workshop na odd. Multimédií

1994 – Nottingham Trent University, Nottingham, Anglicko, semestrálna stáž

1995 – FAMU, Praha, semestrálna stáž

Pracovné skúsenosti:

1996 – doteraz – spolupráca s reklamnými agentúrami ako fotograf

1996– 2002 šéfredaktor a vydavateľ kultúrneho občasníka o súčasnom umení a kultúre PARK

2000 – 2004 pedagóg odborných predmetov na Škole úžitkového výtvarníctva J.Vydru v Bratislave

2007 – 2008 externý fotograf Činohry SND v Bratislave

2004 – 2009 vedúci pedagóg Ateliéru fotografie, Katedra fotografie a nových médií VŠVU v Bratislave

2010 – 2011 pedagóg odborných predmetov Súkromná stredná škola animácie, Bratislava

od 2014 – šéfredaktor časopisu Port No. 21

od 2006 – člen Občianskeho združenia PHOTOPORT

od 2007 – vedúci kurátor Photoportgallery v Bratislave

od 2015 – predseda občianskeho združenia Asociácia kultúrnych časopisov

Kurátorské projekty:

2007 – výstava For Sale I., Photoportgallery v Bratislave

2007 – výstava Prvý polčas, Galéria Medium v Bratislave

2008 – výstava Jana Ilková - Tváre, Photoportgallery v Bratislave

2008 – výstava Jaroslav Žiak – Ďalší príbeh, Photoportgallery v Bratislave

2008 – Viennafair 08, Jana Ilková – solo show, Viennafair 08, Viedeň

2008 – výstava Johana Pošová & Bára Pivoňková – Bez seba a spolu, Photoportgallery

2008 – výstava For Sale II., Photoportgallery v Bratislave

2009 – výstava Dalibor Krupka & Ján Kekeli, Photoportgallery v Bratislave

2009 – Prague Photo, Photoport, Galéria Mánes v Prahe

2009 – výstava Photoport Volume 1., Galéria Kui?, Ulvila, Fínsko

2009 – Viennafair 09, Ján Šipöcz & Ján Kekeli, Viennafair 09, Viedeň
2010 – Paris Photo 2010, Ján Kekeli, Lucia Stráňaiová, Juraj Fifik , Paríž
2013 – ArtMarketBudapest, Ján Šipöcz & Zuzana Kmeťová, Budapešť
2014 – ArtMarketBudapest, Milan Tittel, Matej Gavula, Martin Kochan, Budapešť

Samostatné výstavy:
2014 „Rozhovor", Európsky dom, Záhreb, Chorvátsko
2013 „Bez cenzúry 2010 - 2013", Galéria 3v1, Bratislava
2009 Ján Šipöcz & Filip Vančo, Photon Gallery Ljubljana, Slovinsko
2007 „Symbolls", Galéria 340, Bratislava
2001 Galéria G4, Cheb, ČR /spolu s J.žiakom/
1997 Mesiac fotografie, Galéria Palisády, Bratislava
1996 Časopis PARK, Galéria Tatrasoft, Bratislava
1995 Galéria Profil, Bratislava
1990 Galéria Profil, Bratislava

Skupinové výstavy / výber:
2010 Photoport Volume 1., Espoo, Fínsko
2010 Photoport Volume 1., Jüvaskylla, Fínsko
2009 – Photoport Volume 1., Ulvila, Fínsko
2009 – Prague Photo II., Praha
2009 – Pecha Kucha Night, vol.5. Bratislava
2008 – Allons enfants, Mesiac fotografie, Paríž
2008 – Viennafair 08, Viedeň, Rakúsko,
2008 – 50 slov/words, autobusy MHD v Bratislave
2008 – For Sale, Photoportgallery, Bratislava
2007 – Stratený čas, SNG, Bratislava
2007 – Moja vec čo nemusí byť moja, Bast'art gallery, Bratislava
2007- For Sale, Photoportgallery, Bratislava
2007 – 50 slov/words – Autobusy MHD v Bratislave
2006 - Súčasné umenie zo Slovenska, Európska centrálna banka, Frankfurt, Nemecko
2005 Salon Europeén des Jeunes Créateurs, Montrouge, F, Amarante, Por., L'Hospitalet, ESP.
2003.. Portrét v slovenskej fotografii, Galéria Michalský dvor, Bratislava/Slovenský inštitút, Praha
2002 Mladá slovenská fotografia, Herten, Nemecko
2001..Slovenská fotografia 1925-2000 ,SNG,Bratislava/ Městská knihovna, Praha
1999 10 rokov po, Mesiac fotografie, Bratislava
1996 Mesiac fotografie, Bratislava
1995 Mladá európska fotografia, Ljubljana, Slovinsko

1992 Súčasná slovenská fotografia, Kiel, Nemecko
1991 The Wall, The Fall - súčasná východoeurópska fotografia, Colorado, USA

Ocenenia:
1998 "Národná cena za dizajn 1997", časopis PARK
1993 "Images of Europe", druhá cena, Amsterdam, Holandsko

Publikačná činnosť:
Umenie nekúpiš - Milan Tittel, vydal Slovart, 2018
PUB ART - Martin Kochan, Cyril Blažo, vydal Slovart, 2017
Ivan Matejka – Edícia Osobnosti slovenskej fotografie, A.Hrabušický, F. Vančo, vydal Photoport, SNG, Slovart, 2017, Bratislava
Ján Galanda – Edícia Osobnosti slovenskej fotografie, A.Hrabušický, F. Vančo, vydal Photoport, SNG, Slovart, 2014, Bratislava
Viliam Malík – Edícia Osobnosti slovenskej fotografie, A.Hrabušický, F. Vančo, vydal Photoport, SNG, Slovart, 2013, Bratislava
Anton Podstraský – Edícia Osobnosti slovenskej fotografie, A.Hrabušický, F. Vančo, vydal Photoport, SNG, Slovart, 2012, Bratislava
PHOTOPORT –Výzvy súčasnej slovenskej fotografie, L.Gavulová, J. Kovalčik, M. Paštéková, F. Vančo, vydal Slovart, 2009, Bratislava
Katalóg výstavy „Prvý polčas", zostavovateľ, vydal Photoport , 2007, v Bratislave
Katalóg výstavy „Contemporary art from Slovakia" ECB, Frankfurt nad Mohanom, str.53
Katalóg výstavy „40 slov", PHOTOPORT, Bratislava, str. 42-43
Časopis Knihy & Spoločnosť č.10/2006
Časopis Inspire č.11/2006
Sme „A.d: Všetko pod jednou strechou…" 22.11.2006
13.2. Rádio Devín relácia "Ladenie", rozhovor k výstave
J.Kljajic „Happy new end"
3.4. Rádio Devín, relácia "Ladenie", rozhovor k výstave B. Štecherovej
23.10. Rádio Devín, relácia „Ladenie", rozhovor k projektu „40 Slov"

Prednášky:
11.4. "Niečo o portréte…", VŠVU, Bratislava
24.5. prezentácia Ateliéru fotografie, VŠVU, Bratislava
11.10. „Niečo o krajine…", VŠVU, Bratislava
8.12-9.12 „Príhody z neznáma", Medzinárodná konferencia o grafickom dizajne, „Kupé 2", Žilina

Workshopy :

December 2004 / Kremnica „4 NOCI – 4 DNI“

Marec – apríl 2005 / Bratislava „FOTOTYPO“ v spolupráci s Palom Bálikom a katedrou grafického dizajnu

Október 2005 / Kremnica „2D -3D“ v spolupráci so Sylviou Jokelovou a Ateliérom produkt dizajnu

Marec 2006 / Bratislava „ATELIÉR“ v spolupráci s Ateliérom Kov a šperk

Apríl 2006 / Kremnica „SOCIOLOGICKÝ PORTRÉT“

Október 2006 / Kremnica „V KRAJINE“

November – december 2006 / Bratislava „C-41 FAREBNÝ PROCES“ v spolupráci s Ivanom Křížom

Október 2007 / Kremnica „PORTRÉT V PRIRODZENOM SVETLE“ v spolupráci s Janou Ilkovou

Október 2008 / Banská Štiavnica „BANSKÁ ŠTIAVNICA 4x5 inch“ v spolupráci so Svätoplukom Mikytom

Marec 2009 / Bratislava „DEDEČEK 80“ v spolupráci s Benjamínom Brádňanským a Ateliérom architektúry

Apríl 2009 / Kremnica „CONTACT PHOTOGRAPHY“ – v spolupráci so Stefanom Bremerom a študentmi z Lahti University, Fínsko

Odkaz pre mimozemšťanov. *[29]

Nespomínam si, že by niekto v minulosti napísal recenziu na prieskum Katedry fotografie a nových médií Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave. K tomuto textu ma viedol záujem o dianie na Katedre ako aj obavy o jej budúci vývoj, ktoré pramenia z úrovne študentských prác v ostatných rokoch. Sám som absolventom školy /1996/ a na Katedre som päť rokov viedol Ateliér fotografie /2004 – 2009/.

Nechcem písať o všetkých prácach, to jednoducho pri tom množstve ani nie je možné. Spomeniem práce, ktoré sú podľa môjho názoru príkladmi či už v dobrom alebo zlom slova zmysle. Ak by som mal stručne zhrnúť celkový pocit z prieskumu za zimný semester 2012/13, napadá mi jediné. Formálnosť. Akoby sa niekam vytratila autentickosť, originalita, názor, zanietenie, záujem, alebo jednoducho len snaha predstaviť verejnosti maximum, ktorého som schopný. Toto sa žiaľ týka oboch strán "barikády", teda študentov ako aj ich pedagógov a je to cítiť aj vidieť. Katedra je rozčlenená na tri ateliéry, každý s vlastným programom, ktorého lídrami a garantami sú vedúci pedagógovia. Profilácia ateliérov síce existuje a je aj prezentovaná na stránke školy – zjednodušene by sa dalo hovoriť o Laboratóriu, Analytickom skúmaní a Kreatívnej fotografii – pravdou však je že táto proklamovaná profilácia de facto neexistuje. Ak by totiž existovala, boli by odčítateľné rozdiely medzi jednotlivými ateliérmi, a to nie sú.

Ateliér o fotografii Silvie Saparovej.
Hneď na úvod vás "ohúri" veľkoformátová fotografia Terezy Kopeckej "Bez názvu", cca 2 x 3 metre, nainštalovaná na stene. V podstate banálny záber bežnej krajiny s autorským zásahom – umelo vytvoreným oblakom. Trochu málo na semestrálnu prácu, samozrejme ešte doplnené knihou a dokumentáciou, v tomto prípade krabičkou plnou ďalších fotografií. Pri pozornejšom prehliadnutí fotografií v dokumentácii však pozornejší divák rýchlo pochopí, prečo je na stene len jedna. Jednoducho už ďalšie, ktoré by boli aspoň v porovnatelnej kvalite, v dokumentácii nie sú.
Na poschodí uvidíte štyri rôznorodé projekty Zuzany Pustaiovej. Chvályhodná je Zuzanina pracovitosť, myslím si však, že kvantita bola v tomto prípade na úkor kvality a dopracovanosti jednotlivých projektov. Tu niekde by som očakával prácu pedagóga – jeho názor a usmernenie študentky k väčšiemu sústredeniu sa a dokončeniu aspoň jedného projektu do zmysluplného stavu.
Azda najviac ma v tomto ateliéri pobavila séria fotografií Jakuba Šipöša s názvom "Plán? Byť šťastný!" s jednoduchou anotáciou: "Osobný pohľad na miesto, kde viem, že som presne tam, kde mám byť." Naoko pôsobivá inštalácia fotografií, farebných a čiernobielych, väčších aj menších formátov, samostatných alebo v sérii, sem tam portrét sem tam pohľad na krajinu. A

[29] Článok bol publikovaný na dnes už neexistujúcom webe hentak.sk Juraja Kováčika

obsah? Milá séria fotografií z dovolenky! Nič viac a ani nič menej. Jediná otázka ktorú by som autorovi položil pri obhajobách by asi bola: "Ako bolo?" A opäť, ak si pozriete Šipöšovu dokumentáciu, na jej začiatku nájdete tri fotografie, ktoré by mohli byť sľubným začiatkom vcelku zaujímavej série.

Ateliér kreatívnej fotografie Mira Švolíka.
Väčšinu študentov tohto ateliéru poznám osobne a ich práce sledujem už dlhší čas. Z tohto dôvodu je pre mňa tento prieskum sklamaním. Samozrejme až na zopár výnimiek. Juraj Starovecký sa vo svojej sérii "Opustené hniezdo", vyrovnáva z odchodom z rodičovského bytu, v ktorom vyrastal. Prázdne izby, do ktorých projektuje fotografie z rodinného archívu ako spomienky na zažité situácie. Podľa môjho názoru veľmi dobrý nápad aj forma realizácie. Čo mi však vadí a čo aj oslabuje pôsobivosť celej série a "inštalácie", je jej nekonzistentnosť. Rozdrobenosť na niekoľko rôznych prístupov. Predmety, levitujúce krabičky, situácie. Levitujúce krabičky síce sú pôsobivými fotografiami, ale posúvajú podstatu nápadu niekam, kde podľa mňa nie je. Celú sériu vnímam ako odkrývanie. Odkrývanie stôp pamäte. Uzavreté krabičky mne osobne skôr evokujú tajomstvo v nich ukryté… Formálne delenie na rôzne formáty fotografií - vskutku nepochopiteľné /iba ak by Juraj chcel využiť rámy z predchádzajúceho prieskumu?/ V každom prípade jedna z tých lepších sérií na katedre.
Deana Kolenčíková pracuje na dokumentárnom projekte o Bratislave. Jeho rozpracovanosť umocnila inštaláciou výstupov svojho výskumu o Bratislave. Výskumu svojského a originálneho, ktorý napovedá a svojim spôsobom aj veľmi dobre ilustruje spôsob uvažovania, humoru, nadhľadu a kritickosti, ktorý Deana využíva vo svojich dokumentárnych sériách.
Z môjho pohľadu azda najzaujímavejšou sériou z tohtoročného prieskumu je práca Denisa Kozerawského séria "Bez názvu", ktorá síce nepôsobí formálne uceleným dojmom a ani nemôže, ktorú ale spája obsah. Idea o podstate iluzívnosti vo fotografii. Ilúzií, ktoré nám fotografické médium sprostredkúva. Téma aktuálna a v rámci fotografie aj často spracovávaná, napríklad Thomas Demand, ktorý konštruuje a inscenuje banálne situácie reality a následne ich "len" dokumentuje. Vtip je v tom, že reálne prostredia nie sú reálnymi, len tak vyzerajú - všetko na jeho fotografiách je vytvorené z papiera. Kozerawski pracuje inak. Nevytvára, ale nachádza. Pracuje zo svetlom, tak, aby ilúzia priestoru, plochy, objemu alebo materiálu bola čo najpresvedčivejšia. Nepovažujem túto sériu za ukončenú, skôr vnímam jej potenciál do budúcnosti, čo však oceňujem už dnes, je uvažovanie autora nad médiom a jeho možnosťami, ktoré je v priestore katedry ojedinelé.
Sklamaný som z práce Dominiky Jackuliakovej, ktorá dlhodobo spracúva tému záhrad. To, čo som oceňoval v predchádzajúcich výstupoch bola predovšetkým Dominikina schopnosť v tejto často spracovávanej téme / Jiří Thýn, Fischli & Weiss, Elspeth Diderix/ nájsť vlastný vizuálny jazyk s vlastnou poetikou umocnený presným výberom motívov. Tiež treba spomenúť výslednú inštaláciu v predchádzajúcich semestroch, ktorá pôsobila citlivo a v súlade s celým

projektom. Mám pocit, že tentokrát to nefunguje. Ani fotografie a ani celková inštalácia pre mňa neboli presvedčivými.
"Míňať sa", je názov série Jakuba Janča, talentovaného dokumentaristu, ktorí túto sériu postavil na koncepčnom prístupe záznamu náhodne fotografovaných okoloidúcich chodcov. Nápad by to sám o sebe nebol zlý, keby s takmer totožným prístupom nepracoval už Garry Winogrand začiatkom šesťdesiatych rokov – farebná séria z New Yorku, alebo možno nám bližší Juraj Bartoš a jeho známa séria z Obchodnej ulice z osemdesiatych rokov minulého storočia. Nejde teraz o to, či už niekto niečo podobné niekedy urobil, skôr o to, čo iné a viac by sa dalo z tohto prístupu vyťažiť. Trvám však na tom, že by autor tieto série mal poznať práve z vyššie uvedených dôvodov.

Laboratórium fotografie Ľuba Stacha.
Predtým Ateliér fotografie a intermediálnych presahov. S podtitulom – experiment – presahy – hra. Chcem len spomenúť, že takmer nič z vyššie uvedenej profilácie ateliéru sa na prieskume nenachádzalo. Vo veľkej väčšine sa študenti venujú viac menej dokumentárnej, čistej fotografii. Jednoducho nestačí premenovať ateliér, pokiaľ sa nezmení aj jeho obsah.
Tak povediac v šoku som ostal z dvoch sérií študentiek 1. ročníka magisterského štúdia, Žofie Žaťkovej a Renaty Lackovej. Nepoznám ich predchádzajúce práce, pretože sú pravdepodobne novými študentkami na katedre. Nezvládnutie, či už remeselné v prípade portrétov v prirodzenom svetle v sérii "Islanďania", ako aj ideové v oboch prípadoch, práca s dvojicami fotografií, ktoré spolu obsahovo nijako nesúviseli, respektíve práca s nájdenými fotografiami z dovolenkových destinácií doplnená o nové fotografie bez akejkoľvek pointy či obsahu, ma len utvrdzujú v názore, že úroveň prijímacích pohovorov na magisterské štúdium je nižšia, ako v prípade štúdia bakalárskeho. Čo z môjho pohľadu nemá žiadnu logiku, iba ak by som zobral do úvahy fakt pragmatického dopĺňania stavu študentov na katedre.
Za zmienku však stojí séria čiernobielych fotografií druháka Jána Skaličana "Lehkost bytí". Ambivalentnosť celej série, postavená na citlivosti autora a využitia bleskového svetla, pridáva Skaličanovým fotografiám originálnu pôsobivosť. Prísnejší výber fotografií a výber motívov už pri fotografovaní, ako aj rozumnejšie usporiadanie na stene by však bolo v prospech celej série.
Andrej Žabkay pokračuje vo svojej "srdcovej" téme – dokumentácii skejterskej komunity. Žabkay sám je súčasťou tejto skupiny a jej znalosť mu umožnuje veľmi presne a precízne vyberať a zaznamenávať motívy a situácie, ktoré v sebe nesú výpovednú hodnotu a pritom nie sú popisné. Oceňujem tiež remeselné spracovanie a zvládnutie stredného formátu, čo nie je vždy samozrejmosťou.
Sám som zvedavý, ako Žabkay celý projekt uzavrie a odprezentuje.

Ak sa mám teda vrátiť k môjmu prvotnému pocitu formálnosti, vnímam ju v niekoľkých rovinách. Vo väčšine prípadov, študenti akoby len napĺňali povinné "jazdy" na prechod do

ďalšieho semestra. Tomuto "trendu" akoby sa prispôsobili aj pedagógovia ich prístupom k inštalácii, výberu fotografií, konzultáciám. Vnímam rezignáciu na hodnotiace kritériá, remeselné spracovanie, o obsahu prezentovaných prác už ani nehovoriac. Množstvo mojich výhrad je jednoducho len neodkonzultovanými a nevysvetlenými problémami, ktoré však častokrát zásadným spôsobom znehodnocujú celé série. Takýmto spôsobom sa potom jednotlivé série nivelizujú a upadajú do priemernosti. Chýba mi jednoducho názor. Názor, s ktorým by som mohol polemizovať, alebo ho akceptovať. Názor, ktorý by bol odčítateľný. Bez názoru totiž katedra prestáva byť katedrou a škola školou. Študenti sa stávajú viac menej autodidaktmi, ktorí si samy hľadajú odpovede na svoje otázky na internete, v galériách v literatúre. Taktiež necítim na katedre prínos mladších pedagógov a doktorandov. Niektorí z nich sú mojimi bývalými študentmi. Nevidím ich názory a stanoviská - možno práve oni by mohli a aj mali byť k dnešným študentom najbližšie.
Nech už je situácia a atmosféra na katedre akákoľvek, študenti by sa mali snažiť odprezentovať svoje práce aj svoje meno na najvyššej možnej úrovni akej sú aktuálne schopní. Bez kompromisov.

Filip Vančo

* názov textu je prebratým názvom jednej zo semestrálnych tém Ateliéru kreatívnej fotografie M. Švolíka.

Akože diplomovky...[30]

Musím sa priznať, že som váhal či mám prijať ponuku na napísanie recenzie na aktuálne Diplomové práce Katedry fotografie a nových médií. Jedným z dôvodov bolo aj to, že takáto recenzia prakticky nemá žiadny význam, teda že sa nič nezmení a k žiadnemu zlepšeniu nedôjde.

Asi pred piatimi rokmi som napísal recenziu na semestrálny prieskum Katedry fotografie a nových médií VŠVU, *Odkaz pre mimozemšťanov*, in. Hentak.sk. Pomerne dlhá recenzia, ktorá na moje počudovanie vyvolala masívny ohlas ako medzi študentmi tak aj na samotnej katedre. Nespokojní študenti dokonca zorganizovali verejnú diskusiu o situácii na katedre v Áštvorke, na ktorej sa zúčastnili aj ich pedagógovia.

Čo sa odvtedy zmenilo? Prakticky nič. Časť nespokojných študentov odišla na iné katedry alebo školy, doc. Mgr. Art. Silvia Saparová ArtD. sa stala vedúcou katedry, doc. Mgr. Art. Jana Hojstričová ArtD. sa stala študijnou prorektorkou a novou vedúcou ateliéru po M. Švolíkovi, prof. Ing. Ľubo Stacho je stále vedúci ateliéru, hoci zdecimovaného asi na troch študentov a pravdepodobne aj preto aby to nebolo až tak do očí bijúce zmenil pri ostatnom prieskume svoj ateliér na kaviarničku. Figúrky si vymenili miesta na šachovnici. Pokiaľ som pred piatimi rokmi kritizoval rezignáciu na remeselné spracovanie, obsah vystavených prác, neodkonzultované série, takmer nič sa nezmenilo.

Po zhliadnutí ostatných prieskumov a diplomoviek je však odčítateľný istý posun od fotografického média do vôd „súčasného umenia". Tento trend je zrejmý a pravdepodobne vychádza od študentov a ich pedagógov. Dnes všetci vedia ako by mala vyzerať „súčasná výstava" – trošku toho a trošku tamtoho, inštalácia, projekcia, video, objekt, fotografia. Teda rezignácia na samotné médium, po ktorom katedra nesie názov je jasný. Posun od fotografie by sám o sebe nemusel byť problémom keby tento pohyb nebol len formálnym preberaním podôb súčasného umenia, bez hlbšieho pochopenia ako jednotlivé postupy fungujú, bez súvislostí obsahu a formy, bez ideí a autorských výpovedí. Úroveň aktuálnych diplomových prác je teda len dôsledkom situácie, v ktorej sa katedra nachádza.

Tohtoročné Diplomové práce boli verejne odprezentované na troch miestach, v Stredoeurópskom dome fotografie, Dome umenia a v Undeadarene – opustenom industriálnom priestore na Kopčianskej ulici. Site specific inštalácia Ľuboša Kotlára /Undeadarena/ pozostávajúca z čiernobielych veľkoformátových fotografií (uv – tlačí), portrétov, či postáv na lesklých kovových plechoch, spolu s performance viacerých hercov, patrí jednoznačne k tomu lepšiemu čo diplomovky tento rok ponúkli. Kotlárov záujem o módnu fotografiu, autoportrét alebo jeho vlastné intímne prežívanie sveta, ktorý bol prítomný v jeho doterajších prácach, posunul do roviny všeobecnejšej výpovede - aktuálnych tém jeho generácie – dystopia, neokonzervativizmus, xenofóbia, ekológia... Kotlárovi by prospelo, keby si do budúcnosti jasnejšie zadal tématický rámec svojich prác. Všetko z vyššie

[30] Článok je napísaný pre Fotonoviny, 44/18

uvedeného totiž divák môže, ale aj nemusí odčítať. Je však veľmi sympatické Kotlárovo veľkorysé uvažovanie, citlivosť, výber priestoru, zmysel pre proporciu a schopnosť pripraviť divákom vizuálny zážitok.

V Dome umenia sa predstavili piati diplomanti. Z podpriemerných inštalácií sa vymyká inštalácia Leontíny Berkovej – *Priestorové štúdie*. Je zrejmé, že Berková vie čo robí a vie inštaláciu formálne dotiahnuť do výsledného tvaru. Zvolila si „fotografickú" tému priestoru a plochy – splošťovania a priestorových skratiek. Škoda, že sa nepokúsila túto tému rozvinúť na viacerých fotografiách a zamerala sa skôr na kovové konštrukcie, predmety oblepené polystyrénovými granulami na výplň krabíc – evokujúce tiene samotných objektov. A hoci bola jej inštalácia vskutku pôsobivá, otázkou ostáva či prílišná estetizácia nepôsobí kontraproduktívne vzhľadom k pochopeniu samotnej témy.

Zvyšné štyri inštalácie boli len slabým odvarom, snahou o imitáciu niečoho čo by sa malo akože podobať na súčasné umenie. *Zrnitosť času* Ivy Durkáčovej – štvorkanálová projekcia na akýsi šifónový „stan" (náznak intimity ?) v zatemnenom priestore, kde jednotlivé projekcie banálnych, každodenných situácií neboli nič viac ako len banálnymi. *Fotografia ako sporný svedok* Jána Skaličana, ktorý sa asi celý rok venoval výskumu tehly, a ktorý sa stal obeťou vlastnej hry na umenie. Čiernobiela fotografia tehly na stene, veľkorozmerná farebná fotografia tej istej tehly na zemi, zaťažená odliatkami tej istej tehly a kôpka fotografií opretých o stenu, ktoré si nemáte pozrieť. Ak by ste si ich náhodou pozreli tak ako ja pochopili by ste prečo... Škoda. Skaličan sa totiž v predchádzajúcich rokoch javil ako talentovaný fotograf. *Myslenie ako súčasť prírody* Jána Mýtneho mladšieho je ďalším príkladom nepochopenia zmyslu mediálne rôznorodých inštalácií. Video, objekt, fotografia a to všetko dokopy nedáva zmysel. Samotná anotácia autora je zmätočná tak ako celkové vyznenie tejto komplikovanej inštalácie. Pritom stačilo málo a Mýtny sa mohol prezentovať pozoruhodnou sériou sklenených vrstvených fotoobjektov, alebo „fotoskiel" s motívmi krajiny, najzaujímavejšími fragmentmi jeho diplomovky. Tu zjavne absentuje pedagogické usmernenie diplomanta, pochopenie toho, čo má zmysel rozvinúť a vo finále vystaviť a čo nie. „Tragická", veľkolepá, interaktívna inštalácia Leny Adamčákovej *Abstraktná fotografia*. Pozostávajúca z obalov fotografických papierov, v ktorých sa ukrývali „poklady" v podobe osvetlených, vývojkou a ustaľovačom hlava - nehlava zacákaných fotopapierov. Tie „najlepšie", asi aby to dobre vyzeralo, boli nainštalované aj na stene... výsledok šesťročného štúdia na VŠVU!

Ďalšie tri diplomovky boli vystavené v priestoroch SEDF. Silvia Girmalová – *Tí druhí* – dokumentaristický projekt z reedukačných centier pre deti a mládež, prezentovaný formou knihy a jednou fotografiou na stene. Kombinácia portrétov a ilustračných – pocitových fotografií z prostredia centier. V podstate nič čo by sa dalo vytknúť, až na jednu maličkosť – aranžmány portrétujúcich veľmi nápadne pripomínajú aranžmány Šimona Klimana a jeho notoricky známej série *Beautiful people* – zhodou okolností jeho diplomovej práce s pred desiatich rokov. Nepozná túto sériu doc. Mgr. art. Silvia Saparová, ArtD. - školiteľka diplomantky? *Entropia krajiny* Ivany Rožkovej je zase sériou štyroch kusov drevených

lightboxov, viacvrstevných fotografií – záberov na mestá. Ako sama hovorí, formou vrstvenia potláča možnosť čitateľnosti jednotlivých vrstiev a vytvára chaos mesta. Jednoduché. Až príliš. Poslednou diplomovou prácou je séria Sone Zemanovej *Metafory rodiny*, pozostávajúca z cca 30 – 40 farebných fotografií, predmetov alebo prostredí. Fotograficky nie veľmi zaujímavé, smutne pôsobí samotná inštalácia v priestore galérie, od vrchu až po spodok stien bez rozmyslu porozhadzované fotografie, ktorým by mala pridať na dôležitosti práve takáto forma „nekonvenčnej" inštalácie.

Najhoršie na celej situácii je, že študenti sú vedome zavádzaní. Udržiavaní v pocite, že to čomu sa šesť rokov na škole venujú je súčasné umenie, že nie je dôležitá autenticita, originalita, autorská výpoveď. Že stačí ak sa to bude podobať na niečo čo poznáme z galérií. Akože inštalácia, akože video, akože fotografia.

Filip Vančo

Zoznam výstav Photoportu [31]

Grösslingova 21

For Sale I. (2007)
Jana Ilková - Tváre (2008)
Jaroslav Žiak – Ďalší príbeh (2008)
Johana Pošová & Bára Pivoňková – Bez seba a spolu (2008)
20 For Sale II. (2008)
Dalibor Krupka & Ján Kekeli (2009)
Homosexualita a umenie (2009)
Svätopluk Mikyta - By the way (2009)
Radek Brousil (2009)
Súčasná slovinská fotografia (2009)
Peter Ančic (2010)
Jasmin Raphaela Schabert (2010)
Jaroslav Kyša (2010)
Peter Puklus (2010)
Šymon Kliman – Jaroslav Žiak /2010/
Ján Šipöcz - Sucháre (2010)

Pražská 11

Dúbravský – Janečková (2011)
Brykczyński, Luczak, Milach, Panczuk, Rays - IS (not) (2011)
Peter Fabo (2011)
Juraj Bartoš (2011)
Katarína Hrušková (2011)
Zuzana Kmeťová (2011)
Tomáš Klepoch (2011)
Jiří Thýn (2011)
Anton Podstrásky - Synáčik ulice (2011)
Ján Šipöcz - Short stories (2012)
Súčasná maľba (2012)
Anna Horčinová (2012)
Simona Janišová (2012)
Juliana Mrvová (2012)
Ondrušová – Schraggeová (2012)
Markéta Othová (2012)

[31] Zoznam je neúplný, niektoré záznamy o výstavách, hlavne z Grösslingovej, sa nezachovali

Ivana Šáteková (2012)
Otto Skalický (2012)
Maia Laurinen - Silence my song (2013)
Ján Kekeli - Obrazy krajiny (2013)
Boleslav Boška - Okolie (2013)
Ján Strieš -60ty janoár (2013)
Juraj Mravec - 01970 Ilava (2013)
Juraj Starovecký - Povedomý príbeh (2013)
Peter Sit - Apartmán 24/7 (2013)
Deana Kolenčíková - Is this it? (2013)
Katarína Poliačiková - Triple sun (2013)
Adam Šakový - Bez predlohy (2013)
PETRA STEINEROVÁ - Srdečný pozdrav z dovolenky (2013)
Tomáš Klepoch - Majland (2014)
Rastislav Podhorský -O kľaknutie menší od seba (2014)
Ateliér VŠUP - Ponorná rieka (2014)
Srdcových deväť (2014)
Boris Németh - Na ceste (2014)
Zuzana Kmeťová - Home - naive melody (2014)
Mária Pinčíková -Som svoj pes (2014)
Dominika Jackuliaková - Portraits of nature (2014)
Tomáš Roublal - Sale! (2014)
JAN ČUMLIVSKI - ŽÁR (2014)
Gavula, Tittel, Ondrušek, Csölle - 1998 (2015)
Milan Tittel - 1998 (2015)
Peter Ondrušek a Miroslav Csölle - 1998 (2015)
Michaela Dutková, Jakub Jančo, Andrej Žabkay - Strangely familiar (2015)
Ján Šipocz - Last minute (2015)
Ján Galanda - 1904-1960 (2015)
Ján Kekeli - Kamenná záhrada (2015)
Erik Janeček - Separovanie skúseností (2015)
Miloš Vančo - ČASOPIS ŽIVOT OBÁLKY 1970-1986 (2015)
Jano Šebík - Akty X (2015)
Martin Kochan - Superkompozície (2015)
Rastislav Podhorský - S dychom po korení (2015)
Tomáš Klepoch - HDP (2015)
Barbora Berezňáková - Remembering 90' (2015)
Eduard Kudláč - Osobné územia (2015)
Roman Bicek - Bohemian crystal (2015)

Bachorík, Blažo, Ďurček, Gavula, Grúň, Janeček, Kochan, Kozerawski, Sit, Tittel, Žabkay - Pelase handle with care - Fragile - Thank you (2016)
Palo Čejka - Razítka (2016)
Ján Šipöcz - Plein air (2016)
Rastislav Sedlačík - Slávnostné zasunutie do regálu (2016)
Juraj Gábor - Hodiny geometrie (2016)
Zuzana Kmeťová- Záhradník, ktorý nič nesadil (2016)
Matej Fabian - ODMÄK (2016)
VILÉM BALEJ - Česká stavba (2017)
Mišo Ormos - Blues (2017)
Martin Lukáč - McGyver (2017)

Rovniakova 4

Martin Hreha - HÍbka za plochou (2017)
Peter Jánošík - Parafa 20017 (2017)
Súčasná Fínska fotografia - Juha Suonpää – Juuso Westerlund (2017)
Peter Fabo - Zio (2017)
Návštevníci - Bachorík, Blažo, Czéfalvay, Csölle, Ďurček, Kudláč (2017)
C-Hole - Peter Sulo & Gabriela Žigová (2018)
Milan Tittel - Na Mesiaci je jar (2018)
Simona Gottierová - AHA, TU SI (2018)

Použitá literatúra a zdroje

Photoport - L. Gavulová, J. Kovalčik, M. Pašteková, F. Vančo, Slovart 2009, ISBN 978-80-8085-998-5

Osobnosti slovenskej fotografie - Anton Podstrásky - A. Hrabušický, F.Vančo, Slovart, Slovenská národná galéria, Photoport, 2013, ISBN 9788055608297

Osobnosti slovenskej fotografie - Viliam Malík - A. Hrabušický, F.Vančo, Slovart, Slovenská národná galéria, Photoport, 2013, ISBN 9788055608327

Osobnosti slovenskej fotografie - Ján Galanda - A. Hrabušický, F.Vančo, Slovart, Slovenská národná galéria, Photoport, 2016, ISBN 9788055613703

Osobnosti slovenskej fotografie - Ivan Matejka - A. Hrabušický, F.Vančo, Slovart, Slovenská národná galéria, Photoport, 2017, ISBN 9788055628967

BA!! – Miesta živej kultúry (1989 – 2016) - koncept a editori: Zuzana Duchová, Slávo Krekovič, Atrakt Art / Bratislava 2016, ISBN 978–80–972528–0–9

PUB ART - Martin Kochan, Cyril Blažo, Slovart, 2017, ISBN 9788055629988

Časopis Port no.21

Časopis Park

Akože diplomovky, Filip Vančo /Fotonoviny 44/18 - Stredoeurópsky dom fotografie, 2018/

Ivan Matejka - Básnik samoty, Bohunka Kolesová

/Fotonoviny 41/17 - Stredoeurópsky dom fotografie, 2017

CENA: OSOBNOSŤ SLOVENSKEJ FOTOGRAFIE A FOTOGRAF ROKA 2017, Kristína Devínska

/Fotonoviny 42/2018 - Stredoeurópsky dom fotografie, 2018

Filip Vančo, rozhovor, Branislav Štepánek

/Fotonoviny 31/15 - Stredoeurópsky dom fotografie, 2015

Umenie pre verejny priestor (Zuzana Duchová, Filip Vančo, 22. 11. 2017)

/youtube.com/watch?v=3aRCy_OYAFM

ĽUDIA / Filip Vančo (Dizajn Každodennosti, Bohdan Smieška, 2013)

/*dizajnkazdodennosti.sk/2014/04/14/ludia-filip-vanco/*

Photoport - Výzvy súčasnej slovenskej fotografie, 2009

/literama.sk/sk/knihy/78373/photoport-lucia-gavulova-jozef-kovalcik-michaela-pastekova-filip-vanco

Fotografia je zviditeľnená pamäť - rozhovor Juraja Mareca s Ferom Tomíkom, 6. 3. 2018, Dofoto

/dofoto.sk/2018/03/06/rozhovor-juraja-mareca-s-ferom-tomikom/

Časopis Park prišiel priskoro, ale vo veľkom, časopis Etrend, Patrik Garaj, 3. 9. 2014

/medialne.etrend.sk/tlac/casopis-park-prisiel-priskoro-ale-vo-velkom.html

Nedocenený: Podstraského fotografie pripomínajú, ako sme žili, časopis Život, 19. 5. 2013

/zivot.sk/clanok/13683/nedoceneny-podstraskeho-fotografie-pripominaju-ako-sme-zili
Niekto sa v krčme rozpráva, oni tam chodia robiť umenie, Jana Németh, Denník N, 17.8.2016
/dennikn.sk/539190/niekto-sa-v-krcme-rozprava-oni-tam-chodia-robit-umenie/
Tittel - objekt - medzipriestor, Sabína Ahmadová, Artlak.cz /http://artalk.cz/2017/02/24/tittel-objekt-medzipriestor/

apart.sk
vsvu.sk
suvba.eu
sng.sk
facebook.com

Autorský rozhovor s Filipom Vančom
Autorský rozhovor s Milotou Havránkovou
Autorský rozhovor s Jánom Šipoczom
Autorský rozhovor s Barborou Haviarovou
Autorský rozhovor s Alexandrou Gabrižovou

Bakalárske a diplomové práce

Viktor Szemzó: Filip Vančo, bakalárska práca, Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2005
Erdélyiová Ester: Súčasná fotografi a na Škole úžitkového výtvarníctva Josefa Vydru v Bratislave: bakalárska práca, Institut tvůrčí fotografie, Opava 2010
Halánová Laurinc Zuzana:Fotograf Jozef Ondzik: bakalárska práca, Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2016
Korček Peter: Drahotín Šulla fotograf: bakalárska práca, Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2016
Koronczi Dávid: Michal Hanko: bakalárska práca, Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2015
Šturdíková Jana: Ateliér Miloty Havránkovej na VŠVU v Bratislave: bakalárska práca, Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2015
Lovišková Lea: Jaroslav Žiak Fotograf a pedagóg: diplomová práca, Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2016
Ilík Milan: Dom fotografie v Poprade: diplomová práca, Institut tvůrčí fotografie, Opava 2012
Miklas Miroslav - Antonín Podstrásky - kronikár života, bakalárska práca, Institut tvůrčí fotografie, Opava, 2007

Menný register

A

Lena Adamčáková 92
Sabína Ahmadová 74
Peter Ančic 67
Juraj Anušev 67

B

Katarína Bajcurová 70
Palo Bálik 14, 38, 51, 52, 67, 68, 72
Alexandra Barth 41
Juraj Bartoš 10, 89
Erik Binder 14
Jana Beňová 50
Leontína Berková 92
Cyril Blažo 14, 72, 73
Pavol Breier 8
Daniel Brogyány 32
Radek Brousil 38

Č

Jozef Česla 8

D

Stanislav Dančiak ml. 50
Kristína Devínska 72
Emil Drličiak 14
Zuzana Duchová 41
Michaela Dutková 16

Ď

Iva Ďurkáčová 92

F

Juraj Fifík 12, 34, 67
Stano Filko 14

G

Alexandra Gabrižová 40, 41, 52
Ján Galanda 40, 70
Mikuláš Galanda 70
Matej Gavula 40, 73
Lucia Gavulová 15, 67
Ralph Gibson 13
Eugen Gindl 14
Jana Gombiková 37, 52
Silvia Grimalová 92

H

Petra Hanáková 70, 73
Barbora Haviarová 30,33, 36, 51, 52, 53, 67
Milota Havránková 8, 11, 31, 32, 33, 34, 50
Jana Hojstričová 31, 32, 91
Alica Horváthová 52
Aurel Hrabušický 17, 52, 68, 69, 70, 71, 73
Michal Huba 37
Tibor Huszár 8

CH

Juraj Chlpík 12

I

Jana Ilková 38

J

Dominika Jackuliaková 88

K

Ivan Kalev 37
Ján Kekeli 34, 67
Mria Keratová 73
Tomáš Klepoch 40
Šymon Kliman 34,67,92
Zuzana Kmeťová 40, 67
Robo Kočan 8
Martin Kochan 72, 73

Bohunka Koklesová 72
Martin Kollár 69
Deana Kolenčíková 40, 88
Juraj Kováčik 87
Monika Kováčová 67
Jozef Kovalčík 67
Tereza Kopecká 87
Ľuboš Kotlár 91, 92
Denis Kozerawski 37, 88
Ján Krížik 10, 32
Kamila Krkošová 50
Dalibor Krupka 34, 67
Aleš Kuneš 8

L

Renáta Lacková 89
Maija Laurinen 34, 67
Denisa Lehocká 14
Naďa Lukáčiková 40

M

Václav Macek 37
Jozef Macko 52
Viliam Malík 68 , 69,
Albert Marenčin 14
Ivan Matejka 70, 71, 72
Miroslav Miklas 68, 69
Ján Mýtny ml. 92

N

Jana Németh 73
Lucia Nimcová 8

P

Ján Palkovič 34, 67
Michaela Paštéková 67
Zuzana Piussi 14
Anton Podstraský 40, 68,69
Johana Pošová 38

Tomáš Pospěch 8
Péter Puklus 38
Zuzana Pustaiová 87

R

Ivana Rožková 92

S

Silvia Saparová 31, 87, 91, 92
Magdaléna Scheryová 37, 52
Peter Sit 37,40
Ján Skaličan 89, 92
Lucia Stráňaiová 34, 67
Ľubo Stacho 10, 11, 31, 33, 34, 89, 91
Juraj Starovecký 88
Ján Strieš 10, 30
Juraj Sukop 52
Iva Sýkorová 34, 51, 67
Viktor Szemzó 12

Š

Ján Šipöcz 15, 30, 33, 34, 36, 37, 38, 67
Jakub Šipoš 87, 88
Martin Štrba 14
Jindřich Štreit 8, 12,13,14, 69
Ivan Štrpka 14
Jana Šturdíková 34, 35
Martin Šútovec 14
Miro Švolík 88, 90, 91

T

Milan Tittel 40, 73
František Tomík 10

V

Kamil Varga 8, 32
Radana Valúchová 67
Miloš Vančo 10
Bronislava Veselská/rod. Štecherová 52, 67

W

Gary Winograd 89

Z

Valéria Zacharová 10

Peter Zajac 14

Soňa Zemanová 93

Ž

Andrej Žabkay 37, 40, 89

Žofia Žaťková 89

Jaroslav Žiak 12, 67